MABADLIKO YA TABIANCHI

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Tabianchi ni wastani wa hali ya hewa ya eneo fulani iliyorekodiwa kwa kipindi cha muda mrefu, kawaida ni miaka 30 au zaidi.

- Ni muhimu kujua tabianchi ya eneo fulani kwani hubainisha mwenendo wa muda mrefu wa vipengele vya hali ya hewa kama vile
    - Mvua,
    - Jotoridi,
    - Mgandamizo wa hewa,
    - Unyevuanga,
    - Mwanga wa Jua,
    - Mawingu na
    - Upepo.
- Vipengele hivi hubadilikabadilika kulingana na majira ya mwaka na eneo husika.

Tabianchi ya eneo lolote kwenye uso wa dunia huathiriwa na mambo makuu yafuatayo:

1. **Latitudo ya eneo**- huu ni umbali kutoka mstari wa ikweta. Maeneo yaliyo karibu na mstari wa ikweta hupokea kiasi kikubwa cha nuru ya Jua kuliko maeneo yaliyo mbali na ikweta.
2. **Mwinuko kutoka usawa wa bahari.** maeneo yenye mwinuko mkubwa kutoka usawa wa bahari kama vile Kilimanjaro, Arusha, Iringa na Njombe huwa na baridi na mvua nyingi.
3. **Sura ya nchi**- hili ni umbile la eneo fulani kama vile milima au mabonde. Sehemu zenye milima kama vile Usambara huathiri mienendo ya upepo na mvua.

Ongezeko la joto duniani

Ongezeko la joto duniani ni hali ya kuongezeka kwa taratibu lakini kwa uhakika kwa wastani wa joto katika uso wa dunia.

- Ongezeko hili linasababishwa na kuongezeka kwa kiwango cha gesijoto angani.
- Gesijoto hizi ni kama vile hewa ya ukaa au kabonidayoksaidi, mvuke, methani, na ozoni.

Scanned With Scanner App Lite

5. Milipuko ya voikano na
6. Maporomoko ya udongo

Baadhi ya majanga yanayosababishwa na shughuli za kibinadamu ni kama vile

1. Ajali za barabarani, majini, angani, viwandani na reli
2. Moto unaotokea nyumbani na msituni.
3. Utupaji wa taka hovyo na
4. Ujenzi holela husababisha mikondo na mitaro ya maji kuziba hatimaye mafuriko wakati wa mvua.

Baadhi ya athari zinazosababishwa na majanga haya ni

1. Ukame unaoweza kusababisha upungufu au kukosekana chakula cha mifugo na binadamu,
2. Hali inayosabaisha vifo
3. Husababisha uharibifu wa mali kama miundombinu, mazao na mifugo.

Athari za kuongezeka kwa joto duniani

Ongezeko la joto duniani limesababisha mabadiliko ya tabianchi kwa sehemu nyingi duniani. Ongezeko la joto limekuwa na athari zifuatazo:

- Kutokea mara kwa mara kwa ukame na mafuriko;
- Kutokea mara kwa mara matukio ya hali ya vimbunga na upepo mkali
- Kuharibiwa na kupungua kwa kiwango cha theluji katika milima mirefu na maeneo yenye barafu.
- Kuongezeka kwa mvua kubwa ndani ya kipindi kifupi na kusababisha mafuriko.
- Kuyeyuka kwa barafu na theluji kutoka ncha za dunia na hivyo kuongeza ujazo wa maji baharini

Majanga yasababishwayo na ongezeko la joto duniani

Mojawapo ya athari za ongezeko la joto duniani ni kutokea kwa majanga ya mara kwa mara kama vile ukame na mafuriko.

Ukame

Scanned With Scanner App Lite

- Hali hii imechangiwa kwa kiasi kikubwa na shughuli za binadamu.

Uhusiano kati ya shughuli za kibinadamu na ongezeko la joto duniani

Baadhi ya shughuli za kibinadamu zinazochangia ongezeko la joto duniani ni kama vile

1. ukataji miti na
2. matumizi ya fueli za kisukuku.

Ukataji miti

misitu inapochomwa au kukatwa ovyo huongeza gesijoto ya kabonidayoksaidi angani. na hivyo kuchangia ongezeko la joto dunianiVilevile misitu hupunguża hewa ya kabonidayoksaidi katika angahewa.

Matumizi ya fueli za kisukuku

Nishati hii hutumika kwenye sekta ya viwanda. umeme, usafirishaji na ujenzi, Hata hivyo, matumizi ya aina hii ya fueli huzalisha gesijoto ambazo huchangia kuongezeka kwa kiwango cha joto duniani na hatimaye mabadiliko ya tabianchi.

Uhusiano kati ya ongezeko la joto duniani na majanga

Mabadiliko ya tabianchi yanaweza kusababisha kutokea au kuongezeka kwa madhara ya majanga mbalimbali yanayoweza kuathiri shughuli za kila siku za binadamu pamoja na miundombinu.

Majanga ni matukio ya ghafla katika jamii zetu yanayotokea bila taarifa.

Majanga yanaweza kusababishwa na

1. Nguvu za kiasili au
2. Shughuli za kibinadamu.

Majanga yanayosababishwa na nguvu za kiasili ni kama

1. Ukame,
2. Tetemeko la ardhi,
3. Mafuriko,
4. Vimbunga.

Scanned With Scanner App Lite

Ukame

Ukame ni hali ya ukosefu wa mvua zinazotegemewa katika eneo fulani kwa muda mrefu.

kiangazi ni majira ya mwaka yanayobainishwa na ukosefu au uwepo wa mvua kidogo kwa muda mrefu.

Kiangazi hutokea kila mwaka, na hivyo si janga kama ilivyo ukame.

Kwa Tanzania, ukame huathiri zaidi mikoa ya kanda ya kati na kaskazini kama vile

1. Dodoma,
2. Arusha,
3. Manyara,
4. Singida,
5. Kilimanjaro,
6. Shinyanga na
7. Simiyu.

Ukame unapotokea huambatana na

1. ukosefu wa maji, chakula na malisho kwa ajili ya watu na mifugo.
2. joto kali wakati wa mchana na baridi wakati wa usiku,
3. Upepo mkali hasa kwa maeneo yasiyo na uoto wa kutosha.

Athari za ukame

Baadhi ya madhara ya ukame ni kama yafuatayo:

- Vifo vya watu, mifugo na mimea kutokana na ukosefu wa chakula na maji;
- Kukauka kwa mazao shambani
- Kupungua kwa mapato yatokanayo na kilimo na mifugo kwa wakulima na serikali.
- Ukame wa muda mrefu husababisha mmomonyoko wa udongo kutokana na upepo na kuharibika kwa tabaka la juu la udongo;
- Kukauka kwa vyanzo vya maji kama vile mito, mabwawa, visima,
- Ukosefu wa nishati ya umeme utokanao na maji kutokana na kupungua kwa kina cha maji kwenye mabwawa;

Scanned With Scanner App Lite

- Kuhama kwa wanyamapori kutoka mbugani hadi makazi ya watu wakitafuta maji ya kutosha na malisho;
- Kuongezeka kwa migogoro kati ya wakulima na wafugaji kutokana na ukosefu wa maji na malisho ya mifugo; na
- Kutokea na kuongezeka kwa moto katika misitu na hivyo kutishia maisha ya wanyama na watu.

Mbinu za kukabiliana na ukame

Ukame ni janga linalotokea na kujidhihirisha taratibu. Wakulima, wafugaji na wadau wengine wanaweza kujiandaa na kukabiliana na ukame kwa njia mbalimbali kama vile:

1. Kupanda mazao yanayohimili ukame na kukomaa kwa muda mfupi mfano, mtama, uwele na mihogo
2. Kuhimiza uendeshaji wa kilimo hifadhi ili kupunguza upotevu wa maji na kuhifadhi rutuba ya udongo;
3. Kuhimiza kilimo cha umwagiliaji;
4. Kutoa elimu kwa jamii kuhusu kilimo hifadhi, kilimo cha umwagiliaji.
5. Kuhimiza ufugaji bora na wa kisasa unaozingatia mifugo michache inayohimili mazingira ya ukame;
6. Mamlaka ya hali ya hewa kuwa na mfumo imara wa tahadhari ya mapema kwa wadau kuhusu mwenendo wa mvua; na
7. Kuwa na mipango ya kukabiliana na majanga.

Mafuriko

Mafuriko ni janga la kiasili ambapo eneo ambalo kwa kawaida huwa nchi kavu hufunikwa na maji mengi kwa ghafla.

Mafuriko yanaweza kutokea kutokana na sababu mbalimbali. Mojawapo ni

- kunyesha kwa mvua nyingi katika kipindi kifupi au kipindi kirefu.
- Mafuriko ya mito, vijito, mabwawa, maziwa au bahari kuzidiwa na maji mengi,
- Kupasuka kwa mabwawa makubwa yanayotumika kuhifadhia maji kwa ajili ya kuzalisha umeme au umwagiliaji.
- Kuyeyuka kwa barafu au theluji katika ncha za kaskazini na kusini mwa dunia.

Scanned With Scanner App Lite

- Kuziba kwa mifereji ya maji kwenye makazi yetu kunako sababishwa na uchafuzi wa mazingira,

Maeneo hatarishi kwa mafuriko

1. maeneo ya tambarare chini ya miinuko mikubwa,
2. maeneo ya pwani,
3. Makazi ya watu yasiyofuata kanuni za mipango miji kwa mfano, eneo la bonde
4. Maeneo yaliyo karibu na kingo za mito, maziwa au mabwawa makubwa ya kuhifadhia maji,
5. Maeneo yasiyo na uoto kama misitu, nyasi au vichaka.

Athari za mafuriko

Janga la mafuriko linaweza kusababisha maafa makubwa kwa jamii na mazingira kama vile:

- Vifo vya watu na mifugo;
- Kuharibiwa kwa miundombinu kama vile barabara, reli,
- Kuharibiwa kwa makazi na mali;
- Kupotea kwa mali, watu na mifugo kutokana na kusombwa na mafuriko;
- Mlipuko wa magonjwa
- Kuharibiwa kwa mazao na mimea katika ardhi,
- Uchafuzi wa mazingira kwa mfano, kemikali za sumu
- Kukosekana kwa nguvu za umeme, mawasiliano na maji salama kutokana na kuharibiwa kwa miundombinu.

Mbinu za kukabiliana na athari za mafuriko

Hatua mbalimbali zinaweza kuchukuliwa ili kujikinga au kupunguza athari za mafuriko pindi yakitokea. Hatua hizo ni pamoja na:

1. Kuepuka kuishi maeneo hatarishi kwa mafuriko kama vile bondeni, kandokando ya mito na mabwawa
2. kusafisha mifereji ya maji taka kwenye makazi yetu;
3. kuepusha ujenzi wa makazi maeneo hatarishi kwa mafuriko;
4. Kuotesha nyasi na miti ili kuilinda ardhi dhidi ya mmomonyoko wa udongo kutokana na

Scanned With Scanner App Lite

4. Kuotesha nyasi na miti ili kuilinda ardhi dhidi ya mmomonyoko wa udongo kutokana na mafuriko; na
5. Kutoa elimu kwa umma kuhusu namna ya kujikinga na mafuriko.

Kudhibiti uharibifu wa mazingira

Serikali ya Tanzania inachukua hatua za kukabiliana na uharibifu wa mazingira na majanga mbalimbali. Hatua hizo ni kama vile

- kuweka sheria za kudhibiti uharibifu wa mazingira,
- kuhamasisha shughuli za utunzaji wa mazingira na
- matumizi ya nishati mbadala.

Sheria ya usimamizi wa mazingira

"Tanzania ilitunga sheria ya usimamizi wa mazingira namba 20 ya mwaka 2004. Sheria hii pamoja na mambo mengine inakataza shughuli zinazoweza kusababisha uharibifu wa mazingira. Sheria hii inasema

1. ni makosa kujenga jengo kwenye fukwe za bahari, ziwa au kingo za mto na bwawa.
2. inakataza kuchoma misitu, kutupa taka na kemikali katika vyanzo vya maji.
3. inakataza kuchimba mchanga katika maeneo ya fukwe, kuchepusha na kuzuia maji yasipite katika mkondo wake.

Baadhi ya hatua zinazochukuliwa ni pamoja na kulipa faini, kubomoa makazi yaliyojengwa kwenye vyanzo vya maji na maeneo ya milima na kushitakiwa mahakamani.

Matumizi ya nishati mbadala

Nishati mbadala ni chanzo chochote cha nishati kinachotumika badala ya chanzo cha awali. Kwa sasa matumizi makubwa ya nishati ya kupikia hutokana na mkaa na kuni.

Nishati mbadala inaweza kuwa ni

- Matumizi ya makaa ya mawe,
- Mkaa unaotengenezwa kwa kutumia maranda ya mbao au mabaki ya mazao.
- Matumizi ya gesi nyumbani kwa ajili ya kupikia

Nishati mbadala za umeme maji

Scanned With Scanner App Lite

Nishati mbadala inaweza kuwa ni

- Matumizi ya makaa ya mawe,
- Mkaa unaotengenezwa kwa kutumia maranda ya mbao au mabaki ya mazao.
- Matumizi ya gesi nyumbani kwa ajili ya kupikia

Nishati mbadala za umeme maji

Nishati mbadala za umeme maji ni pamoja na umeme wa Jua na gesi.

Umeme wa gesi asilia

Gesi asilia ni gesi inayopatikana katika ardhi na inayotumiwa na binadamu kama fueli. Umeme wa gesi ni umeme unaotengenezwa kwa kutumia gesi asilia.

Umeme wa Jua

Umeme wa Jua ni umeme unaotengenezwa kwa mionzi ya Jua.

Zoezi

Jibu maswali yafuatayo:

a. Taja mambo muhimu yanayoathiri tabianchi ya Tanzania.
b. Eleza shughuli za binadamu ambazo huchangia ongezeko la joto dunlani.
c. Njia gani zinaweza kutumika kukabiliana na madhara yanayosabablshwa na majanga yafuatayo:

i. Mafuriko
ii. Ukame

2. Eleza madhara ya uharibifu wa misitu katika mkoa wako.
3. Eleza umuhimu wa kudhibiti uzalishaji wa gesijoto nchini mwetu.

Scanned With Scanner App Lite

KUMBUKUMBU ZA MATUKIO YA KIHISTORIA

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Kumbukumbu za matukio ya kihistoria ni taarifa za matukio yaliyotokea na kuhifadhiwa na jamii inayohusika kwa nyakati tofauti. Kumbukumbu hizo zinaweza kuwa za familia, mtaa, shule, kijiji, kata, tarafa, wilaya, mkoa au taifa.

Ili tukio liwe la kihistoria, lazima liwe na sifa za kipekee.

Kwa mfano tukio lazima liwe:

- Muhimu katika jamii nzima;
- Linaonesha utofauti wa kipekee likilinganishwa na matukio mengine ya kawaida;
- Lina faida za kisiasa. kijamii au kiuchumi kwa binadamu; na;
- Lina athari za wazi na kubwa katika jamii (mfano vita, vifo vya watu wengi, au tetemeko kubwa lenye madhara).

Kupanga kumbukumbu za matukio ya kihistoria

Kumbukumbu za matukio ya kihistoria zinaweza kupangwa kwa kutumia njia mbalimbali.

Kwa mfano, zinaweza kupangwa kwa kuonesha vitu vifuatavyo

1. Sehemu tukio lilipotokea.
2. Kipindi au wakati lilipotokea.
3. Siku: tarehe, mwezi na mwaka: mfano,
    a. Muongo: kipindi cha miaka kumi;
    b. Karne: kipindi cha miaka mia moja;
    c. Milenia: kipindi cha miaka elfu moja;
4. Mtiririko wa nyakati; matukio ya kihistoria yaliyopangwa kwa mtiririko wa nyakati hupangwa kutoka tukio la mwanzo kwenda tukio la mwisho.

Mfano wa Mtiririko wa matukio ya kihistoria

Na	TUKIO	Mwaka

Scanned With Scanner App Lite

Na	TUKIO	Mwaka
1.	Vita vya Maji Maji	1905-1907
2.	Uhuru wa Tanganyika	1961
3.	Mapinduzi ya Zanzibar	1964
4.	Mfumo wa soko huria	1986
5.	Mfumo wa vyama vingi	1992
6.	Uchaguzi wa kwanza wa vyama vingi Tanzania na Rais Benjamin William Mkapa kuanza urais wa awamu ya tatu	1995

Umuhimu wa kupanga matukio ya kihistoria kwa kufuata mtiririko

Upangaji wa matukio ya kihistoria kwa kufuata mtiririko

- Husaidia kuhusianisha matukio ya kihistoria.
- Husaidia kutumia taarifa za awali katika kutatua changamoto za wakati uliopo.
- Husaidia kutambua matukio muhimu ya kihistoria katika vipindi tofauti

Utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria

Utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria ni njia ya kuhifadhi taarifa za matukio yaliyowahi kutokea katika jamii au taifa kwa lengo la kurithisha matukio hayo kutoka kizazi kimoja hadi kingine.

Njia za utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria

- Utunzaji wa kumbukumbu za kihistoria kwa njia ya masimulizi ya mdomo.
- Kutunza vielelezo vya kumbukumbu za matukio ya kihistoria kupitia masalia ya kihistoria.

Scanned With Scanner App Lite

- Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria katika majengo ya makumbusho.
- kutunza taarifa za kumbukumbu za matukio ya kihistoria kwa njia ya maandishi.
- Kutunza taarifa kwa kutumia nakala laini zinazotunzwa kwenye diski za kusikiliza na zile za kusikiliza na kuona.

Utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria unaofanywa na binadamu kwa njia ya masimulizi ya mdomo

Hapo zamani, kabla ya maendeleo ya sayansi na teknolojia ya kuweka taarifa kwenye maandishi, taarifa za matukio muhimu katika jamii zilitunzwa na binadamu kwa njia ya masimulizi ya mdomo.

Faida za utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria unaofanywa na binadamu kupitia masimulizi ya mdomo

- Husaidia kupata habari za kale kwa haraka
- Hujenga na kutunza kumbukumbu za kale.
- Huendeleza utamaduni wa jamii.
- Huburudisha jamii.
- Husaidia kujenga maadili na kurekebisha tabia.
- Huhitaji kujua kusoma kupata taarifa za matukio ya kihistoria.
- Huwakilisha uhalisia wa tukio.

Changamoto za utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria unaofanywa na binadamu kupitia masimulizi ya mdomo

- **Upendeleo na ubinafsi.** Uhalisia wa masimulizi ya mdomo unaweza usiaminike endapo msimuliaji atakuwa na maslahi na taarifa anazozisimulia.
- Usahaulifu na uwezekeno wa upotoshaji.
- Kupotea kwa taarifa. kupoteza kumbukumbu kwa mtu mwenye taarifa kamili au kufa
- Utegemezi wa uwezo wa mtu binafsi.
- Inaakisi utamaduni wa eneo linalohusika.
- Ugumu wa kutaja nyakati halisi mfano tarehe au mwaka.

Namna ya kukabiliana na changamoto za utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria unaofanywa na binadamu kwa masimulizi ya mdomo

Scanned With Scanner App Lite

Isimila (Iringa): Ni eneo la kumbukumbu za kihistoria linalopatikana katika mkoa wa Iringa. Eneo hili lipo umbali wa kilomita 20 kutoka Iringa mjini. Hili ni eneo lenye masalia ya zana za mawe za mwanzo zilizotumika na wakazi wa eneo hili.

Kilwa Kisiwani (Lindi): Hili ni eneo la kumbukumbu za kihistoria lililopo katika mkoa wa Lindi. Eneo hili ni muhimu kwa kumbukumbu za kihistoria kwa sababu lina mabaki ya majengo ya kale yaliyojengwa na Waarabu ikiwemo misikiti. Utamaduni wa Waarabu unajionesha kwenye ujenzi wa nyumba.

Kaole na Mji Mkongwe wa Bagamoyo (Pwani): Mkoa wa Pwani una maeneo makubwa mawili yenye masalia ya kihistoria ambayo ni Kaole na Mji Mkongwe wa Bagamoyo.

Kaole ni eneo lililopo katika mji wa Bagamoyo, Mkoa wa Pwani. Hili ni eneo lenye kumbukumbu nyingi za kihistoria. Kumbukumbu hizo ni za mabaki ya masalia ya majengo ya misikiti na vito vya thamani vilivyoletwa na kutumiwa na wafanyabiashara kutoka Mashariki ya Mbali. Kaole palikuwa ni kituo kikubwa cha Pwani ya bahari ya Hindi kwa Tanganyika kabla na wakati wa ukoloni.

Mji Mkongwe wa Bagamoyo ni miongoni mwa vilivyokuwa vituo vikubwa vya biashara ya utumwa. Watumwa waliochukuliwa maeneo mbalimbali nchini walifikishwa eneo hili kabla hawajasafirishwa na majahazi kupelekwa Zanzibar, Uarabuni na kwingineko.

Kondoa-Irangi (Dodoma): Hii ni sehemu iliyopo katika wilaya ya Kondoa mkoani Dodoma. Sehemu hii ina michoro mbalimbali ya mapangoniiliyochorwa katika miamba. Michoro hii huonesha mazingira ya binadamu aliyoishi na uwindaji wa wanyama waliokuwepo wakati huo.

Scanned With Scanner App Lite

Namna ya kukabiliana na changamoto za utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria unaofanywa na binadamu kwa masimulizi ya mdomo

1. Kuhoji mtu zaidi ya mmoja katika taarifa hiyo hiyo;
2. Kutumia vyanzo vingine vya taarifa hiyo hiyo ili kuhakiki uhalisia wa tukio;
3. Kupata taarifa muhimu za utamaduni wa msimuliaji.

Utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria kupitia sehemu zenye masalia ya kale

Hizi ni sehemu zenye uthibitisho wa habari za kale kama

- Mabaki ya mifupa ya wanyama au binadamu,
- Zana zilizotumika na binadamu wa kale,
- Michoro ya zamani,
- Tamaduni za kale,
- Makazi na shughuli mbalimbali za uchumi.

Kumbukumbu za namna hii zimehifadhiwa sehemu zenye mabaki hayo. Hivyo, sehemu zenye masalia ya kihistoria hutunzwa ili kulinda kumbukumbuku hizo zisiharibiwe au kupotea.

Mfano wa baadhi ya sehemu zenye masalia ya kale katika nchi ya Tanzania ni hizi zifuatazo.

Oiduval Gorge (Arusha): Bonde la Oiduvai ni sehemu maarufu Tanzania na duniani kutokana na kuwa chimbuko la binadamu wa kale. Sehemu hii ni muhimu kwa kumbukumbuku za kihistoria kutokana na ugunduzi wa masalia ya fuvu la binadamu wa kale zaidi duniani. Ugunduzi huu ulifanywa na wataalamu wa Akiolojia ambao ni Dkt Louis Leakey na mkewe Dkt Mary Leakey mwaka 1959 katika bonde la Oiduvai, mkoani Arusha

Engaruka (Arusha): Hii ni sehemu ya kumbukumbu za kihistoria na ipo eneo la kaskazini mwa Tanzania, mkoa wa Arusha, katika wilaya ya Ngorongoro. Eneo hili ni maarufu kwa kuwa na mabaki ya masalia ya mifumo ya kilimo cha umwagiliaji iliyotumika na watu wa kale katika eneo hilo.

Amboni (Tanga): Ni eneo la kihistoria linalopatikana kilomita 8 kaskazini mwa Jiji la Tanga katika barabara ya kuelekea Horohoro - Mombasa nchini Kenya. Sehemu hii ni maarufu kwa kumbukumbu ya urithi wa historia ya Tanzania kwa kuwa na mapango makubwa yenye maumbo mbalimbali.

Mapango ya Amboni yamehifadhiwa kwa kuwa ni urithi na kumbukumbu ya taifa.

Scanned With Scanner App Lite

Faida za kutumia sehemu zenye masalia ya kale kupata taarifa za kihistoria

- Huvutia shughuli za utalii
- Hutoa ajira;
- Huhifadhi kumbukumbu za kale
- Huingiza fedha za kigeni kupitia utalii;
- Hutoa taarifa za kihistoria kwa watafiti wa mambo ya kale; na
- Hulinda utamaduni wa sehemu inavohusika.

Scanned With Scanner App Lite

Changamoto za kutumia sehemu zenye masalia ya kale kama vyanzo vya taarifa za kihistoria

1. Baadhi ya zana na vitu vinavyopatikana katika sehemu hizi ni rahisi kuharibika;
2. Sehemu nyingi hazifikiki kirahisi hivyo ni gharama kutumia njia hii;
3. Uwepo wa wataalamu wachache wanaoweza kutafsiri masalia hayo; na
4. Ni rahisi sana kuharibiwa na majanga ya asili kama vile tetemeko la ardhi, mafuriko, au kimbunga.

Utunzaji wa kumbukumbu katika majengo ya makumbusho

Makumbusho ni sehemu maalumu itunzayo kumbukumbu za nyanja zote yaani uchumi, siasa, michezo, sayansi na teknolojia. Katika majengo ya makumbusho-kuna hifadhi ya kumbukumbu kama vile silaha, zana za kufanyia kazi, vito vya thamani na mabaki ya mifupa ya wanyama na binadamu wa kale.

Makumbusho za taifa ni kama vile

1. Makumbusho ya Taifa na Nyumba ya Utamaduni iliyopo Mtaa wa Shaaban Robert, Jijini Dar es Salaam;
2. Kijiji cha Makumbusho kilichopo eneo la Kijitonyama Dar es Salaam;
3. Makumbusho ya Baba wa laifa Hayati Mwalimu Julius Kambarage Nyerere yaliyopo Butiama mkoani Mara.
4. Makumbusho ya Vita vya Majimaji iliyopo Ruvuma;
5. Makumbusho ya Azimio la Arusmbana Makumbusho ya Historia za Asili zote za mkoani Arusha
6. Makumbusho ya Kalenga mkoani Iringa, lilikohifadhiwa fuvu la Chifu Mkwawa.

Faida za makumbusho kama sehemu ya kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria

1. Huhifadhi aina mbalimbali za vitu na zana zilizotumika wakati wa kale, hivyo habari za kihistoria hupatikana kwa uhalisia wake.
2. Kumbukumbu hulindwa vizuri hivyo siyo rahisi kupotea, kuharibika au kuharibiwa;
3. Makumbusho ni kivutio cha utalii wa ndani na nje ya nchi;
4. Makumbusho hutoa ajira. Kila makumbusho ina wafanyakazi wanaovitunza na kutoa maelezo muhimu kuhusu vitu hivyo,
5. Makumbusho ni chanzo cha burudani na hivyo watu hutembelea na kuona vitu

Scanned With Scanner App Lite

vilivyotunzwa;

6. Makumbusho hutumika kutunza utamaduni wa sehemu inayohusika.

Changamoto za kutumia makumbusho kutunza kumbukumbu za kihistoria

- Gharama kubwa inayohitajika kujenga na kutunza makumbusho;
- Ni vigumu kuazima vifaa kutoka makumbusho hivyo ni lazima kutembelea eneo linalohusika;
- Vifaa vingine huharibika kwa urahisi kama taratibu za uhifadhi na utunzaji hazijazingatiwa;
- Baadhi ya vifaa haviwezi kuhifadhiwa kwenye makumbusho mfano majengo na vifaa vingine vikubwa kama meli; na
- Kutokana na makumbusho mengine kuwa mbali, sio watu wote wanaoweza kutembelea sehemu hizo na kupata taarifa mubashara.

Utunzaji wa kumbukumbu kwa maandishi

Ugunduzi wa karatasi pamoja na ujuzi wa kuandika umeyafanya matukio yaliyo mengi ya kihistoria kutunzwa kwa njia ya maandishi na kuhifadhiwa kama nyaraka, machapisho, magazeti na vitabu.

- Nyaraka hizi hutunzwa kwenye taasisi za kutunzia nyaraka za serikali na zisizo za serikali. Taasisi hizo huitwa Ofisi za Kumbukumbu na Nyaraka.
- Ofisi kubwa ya Taifa hapa Tanzania ipo Dar es Salaam. Zipo ofisi nyingine za serikali za kanda kwenye mikoa ya Dodoma, Mbeya, Arusha na Mwanza. Machapisho mengine kama vitabu, magazeti na tasnifu hutunzwa maktaba.

Faida za utunzaji wa kumbukumbu kwa njia ya maandishi

1. Kumbukumbu za maandishi hudumu kwa muda mrefu;
2. ni ngumu kupotoshwa zinaposomwa kwani husomwa katika uhalisia wake;
3. huchangia kupunguza mapungufu ya njia ya masimulizi ya mdomo;
4. huleta urahisi wa kupata taarifa hizi kwa watu wengi wanaojua kusoma na kuandika;
5. Ni rahisi kutafsiri kumbukumbu hizo kwenda katika lugha nyingine; na
6. Sio rahisi kubadilisha ujumbe kama ilivyo kwenye taarifa za masimulizi ya mdomo baina ya watu.

Scanned With Scanner App Lite

- Kumbukumbu za kihistoria zilizotunzwa katika nakala laini kama vile sauti, simulizi na picha hupatikana katika uhalisia wake kwa jamii nzima;
- Nakala laini huhifadhi taarifa nyingi na kubwa za kumbukumbu kwa urahisi kulegemea maendeleo ya teknolojia iliyotumika; na
- Ni rahisi kusambaza taarifa za kumbukumbu za kihistoria katika eneo kubwa kwa wakati mmoja. Kwa mfano, taarifa zilizohifadhiwa katika nakala laini zinapooneshwa katika luniga ni rahisi watu wengi kuzipata kwa wakati mmoja.

Changamoto za utunzaji wa kumbukumbu kwa kutumia nakala lalnl Zipo changamoto kadhaa za kutumia nakala laini kama chanzo cha utunzaji wa kumbukumbu za matukio ya kihistoria. Baadhi ya changamoto hizo ni:

- Nakala hizi zinatakiwa zitunzwe na wataalamu waliobobea kwenye utunzaji wa kumbukumbu kwa kutumia nakala laini. Hii ni pamoja na uchaguzi wa nakala hizo kwa makini;
- Utunzaji wa nakala hizi unatakiwa uzingatie masharti yanayoambatana na nakala hizo. Kwa mfano, nakala hizi hazitakiwi zitunzwe sehemu zenye vumbi, unyevunyevu, joto kali au baridi kali;
- Nakala laini zisipotunzwa vizuri huharibika mapema na kupoteza ubora wake; na
- Ni gharama kutunza kumbukumbu kwa njia hii kwa sababu ya vifaa vingine huhitaji umeme mfano kompyuta.

Umuhimu wa kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria

Kutunza kumbukumbu za matukio ya kihistoria ni jambo muhimu kwa jamii na taifa kwa ujumla. Umuhimu wake ni kama ifuatavyo:

- Husaidia kuziunganisha jamii na wakati, mahali na matukio yaliyotokea hapo awali;
- Huhifadhi utamaduni wetu;
- Huhifadhi kumbukumbu za siasa, uchumi na teknolojia ya jamii inayohusika kutoka kizazi kimoja hadi kingine;
- Huendeleza uzalendo wa jamii inayohusika kwa kuhifadhi tamaduni zao;
- Husaidia taifa kutathmini mabadiliko katika maisha ya wananchi wake kiuchumi, kisiasa, kijamii, kiutamaduni na kiteknolojia kutoka enzi za kale; na
- Husaidia jamii kujifunza kutokana na matukio yaliyopita.

Scanned With Scanner App Lite

Changamoto za utunzaji wa kumbukumbu kwa njia ya maandishi

Zipo changamoto kadhaa za kutumia maandishi kama vyanzo vya kupata taarifa za matukio ya kihistoria. Baadhi ya changamoto hizo ni:

a. Wasio na ujuzi wa kusoma hukosa taarifa walizokuwa wanazihitaji;
b. Uandishi wa kitabu huchukua muda mrefu;
c. Waandishi hasa wa historia, wanaweza kupotosha ukweli wa jambo kutokana na msimamo wao kuhusu jambo analoliandikia. Kwa mfano, historia ya sababu za kutawaliwa kwa Afrika iliyoandikwa na wakoloni na ile ya Waafrika inaweza ikawa tofauti;
d. Taarifazilizotunzwa katika maandishi ni ngumu kuzifanyia marekebisho iwapo zitakuwa zinapotosha; na
e. Nyaraka zinaweza kuharibiwa na kupoteza kumbukumbu kutokana na majanga ya moto, wizi, mafuriko, tetemeko au kimbunga.

Utunzaji wa matukio ya kihistoria kwa kutumia nakala laini

Aidha, maendeleo hayo ya sayansi na teknolojia yamesababisha taarifa za kumbukumbu za matukio ya kihistoria kutunzwa kwa kutumia nakala laini. Utunzaji huu hujulikana kama njia ya kieletroniki ya kutunza matukio. Mifano ya nakala laini ni wavuti, tovuti na diski. Kwa kutumia njia hii, kumbukumbu kama picha, michoro, mabaki ya zana za kale, maandishi na masimulizi ya mdomo huweza kuwekwa kwenye nakala laini. Taarifa za matukio ya kihistoria zilizohifadhiwa katika nakala laini hutunzwa kwa njia ya kusikiliza na kuona. Nakala hizi baadaye hutunzwa kwenye ofisi za kutunza kumbukumbu za taifa, mkoa, wilaya, kata, vijiji au binafsi.

Faida za utunzaji wa kumbukumbu kwa kutumia nakala laini

Kuna faida kadhaa za utunzaji wa kumbukumbu kwa kutumia nakala laini. Baadhi ya faida hizo ni:

- Kumbukumbu za kihistoria zilizotunzwa katika nakala laini kama vile sauti, simulizi na picha hupatikana katika uhalisia wake kwa jamii nzima;
- Nakala laini huhifadhi taarifa nyingi na kubwa za kumbukumbu kwa urahisi kulegemea maendeleo ya teknolojia iliyotumika; na
- Ni rahisi kusambaza taarifa za kumbukumbu za kihistoria katika eneo kubwa kwa wakati mmoja. Kwa mfano, taarifa zilizohifadhiwa katika nakala laini zinapooneshwa

Scanned With Scanner App Lite

HALI YA HEWA

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Hali ya hewa ni hali ya anga katika sehemu fulani kwa kipindi fulani.

Hali ya hewa huonesha kiwango cha

- Joto au baridi,
- Unyevu au ukavu.
- Utulivu au kuchafuka kwa anga,
- Kiwango cha mawingu na
- Mwanga wa Jua katika anga.

Upimaji wa hali ya hewa

Upimaji wa hali ya hewa ni muhimu sana kwa sababu

- husaidia kufahamu hali ya hewa ya eneo linalohusika.
- husaidia binadamu kupanga vyema shughuli zake katika siku au kipindi kinachohusika na kuchukua tahadhari za kimazingira.
- hutusaidia kujua tabianchi ya maeneo mbalimbali.

Hali ya hewa hupimwa kwa kuzingatia vipengele vifuatavyo

a. jotoridi,
b. unyevuanga,
c. mvua,
d. upepo,
e. mawingu,
f. mwanga wa Jua
g. mgandamizo wa hewa.

Hali ya hewa hupimwa katika kituo cha hali ya hewa. Kituo cha hali ya hewa ni sehemu ambapo vipengele vya hali ya hewa hupimwa na kurekodiwa kwa usahihi kwa kutumia vifaa maalumu.

Scanned With Scanner App Lite

Vifaa ambavyo huwekwa katika kituo cha hali ya hewa ni pamoja na

a. kipimajoto,
b. kipimaupepo,
c. kipimamvua,
d. haigrometa,
e. kipimamwanga wa Jua
f. barometa.

Jotoridi

Jotoridi ni kiwango cha joto au baridi katika kitu au eneo fulani.

- Hali ya hewa huwa na jotoridi la juu pale joto linapoongezeka au jotoridi la chini pale joto linapopungua.
- Kuongezeka au kupungua kwa jotoridi huwa na matokeo chanya au hasi kwa maisha ya viumbe hai na mazingira.

- Mfano wa matokeo chanya ni kuongezeka kwa rutuba ya udongo kunakosababishwa na ongezeko la kuoza kwa viumbe hai.
- Mfano wa matokeo hasi ni kufa kwa wanyama na kukauka kwa uoto.
- jotoridi husaidia katika kukua kwa mimea na kufanyika kwa mvua.

Jotoridi hupimwa kwa kutumia kipimajoto.

Kuna aina kuu mbili za vipimajoto, ambazo ni

a. kipimajoto cha juu na
b. kipimajoto cha chini.

Kipimajoto cha juu hupima kiwango cha juu cha jotoridi kilichofikiwa kwa siku.

kipimajoto cha chini hupima kiwango cha chini cha jotoridi kilichofikiwa kwa siku.

- Jotoridi hupimwa katika nyuzi za Sentigredi (°C) au Fareniheiti (°F)
- Upimaji wa jotoridi hufanyika kwa kusoma kipimo cha juu au cha chini cha jotoridi

Scanned With Scanner App Lite

Kipimajoto cha juu na kipimajoto cha chini vyote huhifadhiwa katika boksi maalumu la Stevenson.

- Boksi la Stevenson ni boksi la mbao lililopakwa rangi nyeupe ambalo huhifadhi vipimajoto.
- Rangi nyeupe huakisi mwanga, hivyo huzuia mionzi ya Jua isiathiri viwango vya jotoridi vinavyopimwa.

Unyevuanga

Unyevuanga ni kiwango cha mvuke katika angahewa.

Mvuke ni maji yaliyobadilika kutoka hali ya kimiminika na kuwa hali ya gesi.

- Kiwango cha unyevuanga huongezeka au hupungua kutegemea na kuongezeka au kupungua kwa jotoridi la sehemu inayohusika.
- Unyevuanga husaidia kutabiri kiasi cha mvua inayoweza kunyesha.
- Pia, husaidia kukadiria kiwango cha jotoridi katika eneo husika.

Unyevuanga hupimwa katika asilimia (%) kwa kutumia kifaa kiitwacho **haigrometa.**

Zipo aina mbili za haigrometa,

1. moja upima unyevuanga kwa kurekodi asilimia za mvuke uliopo katika hewa moja kwa moja kwa kutumia mshale bila kutumia kipimajoto.
2. Haigrometa nyingine ina vipimajoto viwili.

Wakati wa upimaji wa unyevuanga kwa kutumia haigrometa yenye vipimajoto viwili mambo yafuatayo huzingatiwa:

- Kipimajoto kimoja huvikwa wavu sehemu ya chini na kuwekwa katika chombo chenye maji ili kuuwezesha wavu kulowa; na
- Kipimajoto kingine huachwa bila kuvikwa wavu.

Katika upimaji wa unyevuanga tofauti ya vipimo inayopatikana katika vipimajoto vyote viwili huzingatiwa

Scanned With Scanner App Lite

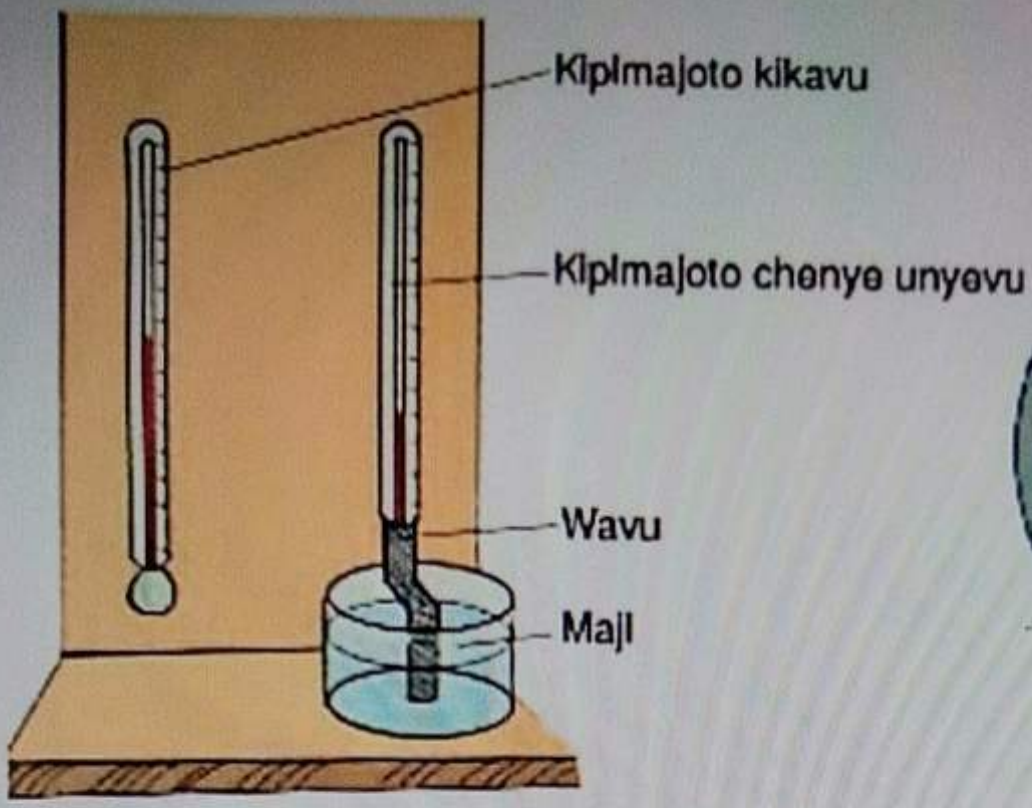

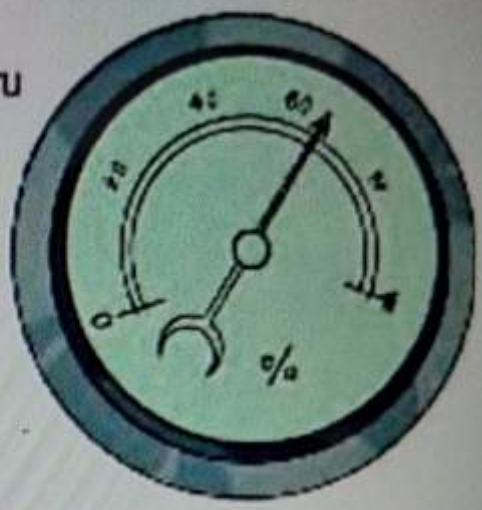

(a) Haigrometa yonyo vipimajoto viwili (b) Haigrometa ya mshale

Mgandamizo wa hewa

Mgandamizo wa hewa ni uzito wa safu ya hewa katika eneo fulani. Mgandamizo wa hewa husababishwa na mkusanyiko wa hewa mbalimbali katika eneo moja la anga. Hewa hizo ni

1. Oksijeni,
2. Haidrojeni,
3. Naitrojeni na
4. Kabonidayoksaidi.

Mgandamizo unaotokana na hewa hizo hutofautiana kutoka sehemu moja hadi nyingine.

- Tofauti ya mgandamizo wa hewa husababisha kutokea kwa upepo.
- Tofauti ya jotoridi kati ya maeneo mawili hufanya hewa kujongea kutoka eneo lenye mgandamizo mkubwa wa hewa kwenda eneo lenye mgandamizo mdogo wa hewa. Hewa hii huitwa upepo.

Upimaji wa mgandamizo wa hewa

Mgandamizo wa hewa hupimwa katika milibaa kwa kutumia kifaa kiitwacho barometa.

Scanned With Scanner App Lite

Kuna aina kuu mbili za baromela ambazo ni

1. barometa ya zebaki na
2. barometa ya aneroidi

Barometa zote mbili hufanya kazi moja ya kurekodi mgandamizo wa hewa. Hata hivyo, barometa ya zebaki ni kubwa na hutumika zaidi katika vituo vingi vya hali ya hewa ukilinganisha na barometa ya aneroidi.

Mvua

Mvua ni matone ya maji yanayodondoka juu ya uso wa dunia kutoka katika angahewa baada ya kuyeyuka kwa mawingu yaliyoganda.

Jua linapowaka, juu ya uso wa dunia hewa hupata joto na kuwa nyepesi. Hewa hubeba unyevunyevu na kupaa angani. Hewa hii inavyozidi kupaa, jotolidi hupungua, hivyo hujikusanya na hatimaye kufikia kiwango cha umande ambapo haiwezi tena kuchukua mvuke zaidi. Mvuke huendelea kujikusanya na kuwa mwingi na uzito kuongezeka na mwisho hudondoka chini. Matone haya ndiyo mvua.

Upimaji wa mvua

Mvua hupimwa kwa kukusanya matone ya mvua yanayodondoka kutoka angani kwa kutumia kipimamvua. Mvua hupimwa katika milimita.

Kipimamvua kinaundwa navyombo vinne ambavyo ni

Mwanga wa Jua

Mwanga wa Jua ni mwangaza unaosababishwa na miale ya Jua inayofika katika uso wa Dunia bila kuzuiwa angani.

Mwanga wa Jua ni moja ya vipengele vya hali ya hewa ambavyo ni muhimu kwa maisha na ustawi wa viumbe hai.

Umuhimu wa mwanga wa jua kwenye maisha ya viumbe hai

- Miale ya Jua ni chanzo cha joto, mwanga na nishati ambavyo ni muhimu kwa maisha ya viumbe hai wote duniani.
- Mwanga wa jua hutupatia vitamin D.
- Hutupatia pia nuru wakati wa mchana.

Scanned With Scanner App Lite

- Miale ya Jua ni chanzo cha joto, mwanga na nishati ambavyo ni muhimu kwa maisha ya viumbe hai wote duniani.
- Mwanga wa jua hutupatia vitamin D.
- Hutupatia pia nuru wakati wa mchana.
- mwanga wa Jua husaidia kukua kwa mimea kupitia usanisi nuru na
- husaidia katika kukausha nafaka na nguo.

Upimaji wa mwanga wa Jua

- Mwanga wa Jua hupimwa kwa saa kwa mwaka au wastani wa saa katika siku.
- Mwanga huu hupimwa kwa kutumia kifaa kiitwacho kipimamwanga wa Jua.

Mawingu

Mawingu ni mkusanyiko wa matone madogomadogo ya maji au barafu yanayoelea angani.

- Umbo, kimo na mjongeo wa mawingu husaidia sana katika kujua hali ya hewa inayotaka kutokea katika eneo fulani.
- husaidia kujua kama mvua inataka kunyesha.
- mawingu hutukinga na miale mikali ya Jua wakati wa mchana.

Kuna makundi makuu matatu ya mawingu kwa kuzingatia umbali kutoka angani. Makundi haya ni:

1. Mawingu ya juu sana;
2. Mawingu ya kati; na
3. Mawingu ya chini.

Upimaji wa mawingu

- Kiwango cha mawingu hupimwa kwa kutumia kamera maalumu zilizofungwa katika satalaiti zinazozunguka angani.
- Mawingu pia, hupimwa kwa kukadiria kwa macho.
- Kipimo cha mawingu huwa katika Okitasi.

Scanned With Scanner App Lite

UTAMADUNI WETU

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Utamaduni ni jumla ya mambo yote yanayohusu na kufuatwa na jamii fulani ili kukidhi utashi wake.

Mambo hayo hujumuisha mifumo ya maisha ya jamii au nchi.

Mfano wa mambo hayo ni

1. Lugha,
2. Mavazi,
3. Chakula,
4. Mila,
5. Desturi,
6. Michezo,
7. Sanaa na
8. Imani.

Mifumo hii ya maisha huwa ni kielelezo cha jamii fulani na husaidia kutofautisha jamii moja na nyingine. Watu katika jamii na hata taifa kwa ujumla hutambulika na hutofautishwa kwa kigezo cha tamaduni zao.

Utamaduni hukua kutokana na sababu kama vile

1. Historia,
2. Uchumi,
3. Mwingiliano wa watu na
4. Mazingira ya sehemu inayohusika.

Utamaduni sio jambo linalokuwa kwa muda mfupi, hujengwa kwa kipindi kirefu na watu hukubaliana kuwa hizi ndizo tabia, kanuni na sheria za jamii inayohusika.

Umuhimu wa kudumisha Utamaduni katika jamii

Scanned With Scanner App Lite

Umuhimu wa kudumisha Utamaduni katika jamii

- kujenga na kudumisha uzalendo.
- utamaduni hutambulisha jamii.
- Utamaduni huwaweka watu pamoja katika misingi ya kupendana na kuheshimiana.
- Utamaduni huwafanya watu kuipenda na kuilinda jamii yao.

Utamaduni wa Mtanzania

Nchi ya Tanzania ina makabila yasiyopungua 120. Makabila haya huzungumza lugha zaidi ya 120, na pia yanatofautiana katika mila, desturi, michezo, vyakula, mavazi na ngoma.

Mila na desturi za kale za Mtanzania

Mila ni utaratibu wa maisha ambao jamii imejiwekea na kila mwanajamii anapaswa kuufuata.

- Mila huwapa wanajamii muelekeo na namna ya kuishi katika jamii.
- Mila na desturi inahusisha mapokeo ya mifumo ya malezi ya jamii na mienendo ya jamii inayohusika. Mienendo hii ni kama vile,
    - Imani za kidini,
    - Elimu,
    - Taratibu,
    - Maadili, na
    - Tabia.
- Desturi hueleza kanuni na sheria na jinsi ya kuzifuata katika kutekeleza tamaduni za jamii inayohusika. Kanuni hizi ni kama vile
    - Jinsi ya kutoa elimu,
    - Malezi,
    - Kushirikiana,
    - Kutumia lugha,
    - Kudumisha amani,
    - Kutengeneza na kutumia vyakula,
    - Kufanya ibada, na
    - Kufanya kazi.

Scanned With Scanner App Lite

Mila na desturi hizo zaweza kubadilika kutokana na mabadiliko ya wakati na maendeleo ya sayansi na teknolojia.

Mila na desturi hujumuisha pia mambo kama vile

- Sherehe za jando na unyago,
- Mavazi,
- Chakula,
- Vinywaji na
- Tiba.

Jando na unyago

Jando ni sherehe za mafunzo yanayotolewa kwa vijana wa kiume ili kuwa wanajamii bora.

Unyago ni sherehe za mafunzo yanayotolewa kwa vijana wa kike ili kuwa wanajamii bora.

Jando na unyago vilifanyika katika jamii nyingi za kale hapa Tanzania. Jamii hizo ni kama vile

1. Wakurya,
2. Wamasai,
3. Wagogo,
4. Wambulu,
5. Wakaguru, na
6. Wangoni.

Kila jamii ilifanya jando na unyago kwa njia tofauli. Wakati wa jando na unyago vijana katika jamii zao walifundishwa tabia njema, maadili, sheria na kanuni za jamii zao.

Mafunzo yaliyotolewa wakati wa sherehe za jando na unyago yalijikita katika misingi ifuatayo:

- Elimu na stadi mbalimbali za maisha;
- Upendo kwa wanajamii;
- Kujitegemea;
- Ushirikiano katika mambo mbalimbali kama vile kazi, harusi, misiba na malezi;
- Kupenda na kuthamini kazi;

Scanned With Scanner App Lite

- Usafi binafsi na wa mazingira;
- Malezi ya vijana wakati wa balehe;
- Kutunza mazingira;
- Kuipenda, kuilinda jamii na kuwa mzalendo;
- Kutunza watoto, wazee na wagonjwa pamoja na kulea familia; na
- Kuheshimu watu wakubwa kwa wadogo

Pamoja na kuwepo kwa makabila tofauti katika jamii za kitanzania, mafunzo yaliyotajwa yalikuwa na misingi iliyofanana.

Mavazi

Jamii za kitanzania zilikuwa na mavazi tofauti yenye kutambulisha na kutofautisha jamii moja na nyingine. Pamoja na tofauti hizo, palikuwepo na mambo yanayofanana katika mavazi yao.

Jamii za kitanzania zinasisitiza mavazi yenye sifa zifuatazo:

1. Mavazi ya heshima yenye kusitiri mwili, yaani mavazi yasiyoonesha maungo ya mwili;
2. Mavazi nadhifu na yenye kupendeza;
3. Mavazi yanayoendana na mazingira na utamaduniwajamii inayohusika; na
4. Mavazi yanayoendana na shughuli inayohusika, kama vile sherehe, misiba na vita

Ngoma za asili pia ni mojawapo ya utamaduni wa Mtanzania. jamii za kitanzania zilitumia midundo ya ngoma, filimbi, marimba na zeze ili kunogesha ngoma za asili

Athari za mila na desturi za kale

Mfano wa mila na desturi zilizokuwa na athari ni ukeketaji wa watoto wa kike wakati wa unyago. Baadhi ya athari za mila hii ni:

- Kukwamisha utendaji kazi wa asili wa mwili wa mwanamke;
- Kuleta uharibifu katika viungo vya uzazi vya mwanamke na hivyo kuathiri afya ya uzazi;
- kutokwa na damu nyingi wakati wa kujifungua na kusababisha kifo;
- Uwezekano wa kupata magonjwa ya kuambukiza; na
- Ukeketaji ulisababisha vifo vingi kwa watoto wa kike kutokana na kupoteza damu nyingi sana wakati wa kukeketwa.

Scanned With Scanner App Lite

mila na desturi ambazo pia zilileta athari za kiafya, kijamii na kiuchumi.

1. Watoto wa kike kunyimwa nafasi ya kupata elimu
2. Watoto wa kike kuozwa katika umri mdogo,
3. Kuwaua watu kwa imani za kishirikina,
4. Kuua watoto waliozaliwa na ulemavu,
5. Kurithi wajane na
6. Wanawake kunyimwa urithi katika familia.

Njia za kukabiliana na mila zilizopitwa na wakati

Njia zifuatazo zinaweza kutumika katika kukabiliana na tamaduni zilizopitwa na wakati katika jamii.

- Majadiliano na jamii inayohusika. Majadiliano ni muhimu ili jamii iweze kutambua umuhimu wa kuacha mila zilizopitwa na wakati na kutambua njia mbadala ya kutatua changamoto zilizowakabili hapo awali.
- Kutoa elimu kwa jamii. Jambo hili ni muhimu kwani huwapa watu elimu ya athari za tamaduni zilizopitwa na wakati
- Kuamua kuachana na tamaduni zilizopitwa na wakati. ni vema mtu binafsi au jamii inayohusika ikaamua yenyewe kuachana na tamaduni zilizopitwa na wakati.
- Kutunga, kusimamia na kutekeleza sheria na kanuni za kuzuia tamaduni zilizopitwa na wakati.

Umuhimu wa utamaduni katika jamii

- Kudumisha umoja wa kitaifa, na ushirikiano katika shughuli za maendeleo;
- Kujitambulisha kama taifa moja lenye misingi ya mila na desturi zinazofanana;
- Kulinda raslimali za taifa lake;
- Kuwajibika katika shughuli za kimaendeleo katika taifa lake;
- Kudumisha misingi ya uzalendo;
- Kutambua utamaduni wa nchi yake na kutofautisha na tamaduni za kigeni;
- Kuipenda jamii na taifa lake; na
- Kuwa na historia yake.

Scanned With Scanner App Lite

- Kudumisha umoja wa kitaifa, na ushirikiano katika shughuli za maendeleo;
- Kujitambulisha kama taifa moja lenye misingi ya mila na desturi zinazofanana;
- Kulinda raslimali za taifa lake;
- Kuwajibika katika shughuli za kimaendeleo katika taifa lake;
- Kudumisha misingi ya uzalendo;
- Kutambua utamaduni wa nchi yake na kutofautisha na tamaduni za kigeni;
- Kuipenda jamii na taifa lake; na
- Kuwa na historia yake.

Hasara za taifa kukosa utamaduni wake

Athari zifuatazo zinaweza kuikumba jamii kama haitakuwa na utamaduni wake.

- Jamii hukosa kanuni na taratibu za kuwaongoza katika maisha.
- Taifa hukosa utambulisho. Hii husababisha kila mtu kufanya mambo yake na hivyo kukosa mfanano wa kitaifa.
- Taifa hupoteza asili, kumbukumbu na historia yake.
- Jamii hukosa umoja na ushirikiano. Hali hii huleta utengano na kudidimiza maendeleo ya jamii.
- Ni rahisi wanajamii kurubuniwa na kuikana jamii yao na kuiga tabia, sheria na kanuni za jamii zingine.
- Jamii kukosa uzalendo.

Jibu maswali yafuatayo

1. Eleza umuhimu wa utamaduni katika jamii.
2. Eleza mambo mazuri yanayofundishwa katika jamii yako.
3. Ainisha misingi ya utamaduni wa Mtanzania.
4. Taja hasara zinazoweza kutokea iwapo jamii rtakosa utamaduni.
5. Ni kwa namna gani mtu anayefuata utamaduni anakuwa mzalendo?
6. Ainisha njia za kukabiliana na tamaduni zilizopitwa na wakati.
7. Taja tamaduni nne (4) za kale zenye madhara katika jamii zetu.

Scanned With Scanner App Lite

UHUSIANO WA TANZANIA NA NCHI ZA AFRIKA

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Maana ya uhusiano

Uhusiano ni hali ya mtu na mtu au nchi na nchi ndani ya bara moja au jingine kuamua kushirikiana na kusaidiana kwenye mambo watakayokubaliana.

- Uhusiano unaweza ukawa wa nchi zilizoko kwenye ukanda mmoja kwa mfano, uhusiano wa nchi za Afrika Mashariki, au bara zima mfano, Umoja wa Afrika.

Maeneo ya uhusiano baina ya Tanzania na nchi za Afrika

1. Uhusiano wa Kisiasa: Uhusiano wa kisiasa kati ya nchi na nchi ndicho kichocheo cha uhusiano wa kiuchumi, kijamii na kiteknolojia. Kwa mfano, Tanzania mara baada ya uhuru ilianzisha wizara ya kushughulikia uhusiano wake na mataifa mengine. Kisiasa, nchi zenye uhusiano hufungua ofisi za balozi katika kila nchi.
2. Uhusiano wa kiuchumi: Uhusiano baina ya nchi au wa kikanda huwezesha nchi husika kutumia rasilimali zake vema kwa maendeleo ya wananchi wake. Biashara kati ya nchi marafiki huendelezwa, kwa kuondoa vikwazo vya kibiashara baina yao. Mfano Zambia ilifanya hivyo hivyo kwa kusafirisha mafuta kwa bomba la TAZAMA kutoka Dar es Salaam, Tanzania hadi Kapirimposhi, Zambia.
3. Uhusiano wa kijamii: Nchi na nchi au jumuiya hushirikiana katika mambo ya kijamii kama vile elimu, afya na utamaduni. Wananchi wa nchi zinazohusika huweza kupata huduma za kijamii kama afya na elimu kutoka nchi rafiki.
4. Uhusiano wa kiteknolojia: Nchi zenye uhusiano huweza kusaidiana au kubadilishana ujuzi wa kiteknolojia. Hii inatokana na uwezekano wa nchi kutumia fursa za teknolojia bora iliyopo kwenye nchi nyingine ili kuendeleza teknolojia yake.

Njia zinazotumika kuanzisha na kuimarisha uhusiano mwema kati ya Tanzania na nchi za Kiafrika.

- Kufanya mikutano na makongamano ya ujirani mwema: Nchi huweza kuanzisha uhusiano kwenye shughuli zinazoimarisha tamaduni nzuri.
- Kukutana na kushiriki katika michezo na mashindano mbalimbali: Tanzania huimarisha uhusiano na nchi jirani kwa kutembeleana na kucheza michezo ya kirafiki au kimataifa.

Scanned With Scanner App Lite

uhusiano na nchi jirani kwa kutembeleana na kucheza michezo ya kirafiki au kimataifa.

- Kuuza na kununua bidhaa na huc/uma kutoka nchi jirani: Kwa kawaida nchi majirani hujenga uhusiano wa kibiashara. Kwa mfano, Tanzania ikizalisha umeme wa kutosha, inaweza ikaziuzia nchi jirani na kupata fedha za kigeni.
- Kupeana misaada ya kibinadamu wakati inapohitajika: Nchi inapopata majanga kama mafuriko, tetemeko, kimbunga au ukame, nchi majirani huwafariji wananchi wa nchi iliyoathirika. Misaada itolewayo ni pamoja na vyakula, dawa, vifaa vya malazi na ujenzi.
- Kubadilishana teknolojia na wataalamu: Njia nyingine ya kuanzisha na kuimarisha uhusiano ni kubadilishana teknolojia. Mfano, makubaliano kati ya Misri na Tanzania kujenga bwawa kubwa la kufua umeme katika Bonde la mto Rufiji. Kazi ya ujenzi itahusisha wataalamu kutoka Misri wenye ujuzi katika fani mbalimbali za kiteknolojia.
- Kutoa huduma za usafiri na usafirishaji baina ya nchi na nchi: Sekta ya usafiri na usafirishaji ni kichocheo muhimu katika uanzishaji na uimarishajj wa uhusiano. Sekta hii huwezesha kukuza uchumi kwa maendeleo ya jamii na nchi inayohusika.

Uhusiano wa Tanzania na Jumuiya mbalimbali za Afrika

Tanzania ni mwanachama wa jumuiya mbalimbali za Afrika. Jumuiya hizi ni pamoja na

1. Umoja wa Afrika (Africa Union-AU),
2. Jumuiya ya Afrika Mashariki (East African Community-EAC)
3. Jumuiya ya Maendeleo ya nchi zilizoko Kusini mwa Afrika (Southern African Development Community-SADC).

Umoja wa Afrika

Umoja wa Afrika (African Union-AU) ni umoja wa nchi za Afrika ulioundwa mwaka 2002.

- Umoja huu ni chimbuko la Umoja wa Nchi Huru za Afrika (Organization of African Unity-OAU). Umoja huu ulioundwa tarehe 25 mwezi Mei, mwaka 1963 huko mjini Addis Ababa, Ethiopia.
- Umoja huu uliundwa baada ya kubadilisha jina na malengo ya uliokuwa Umoja wa Nchi Huru za Afrika (OAU).
- Makao makuu ya Umoja wa Afrika yapo Addis Ababa nchini Ethiopia.

Malengo ya Umoja wa Afrika

Scanned With Scanner App Lite

Malengo ya Umoja wa Afrika

Lengo kuu la Umoja waAfrika ni kuwaleta Waafrika pamoja ili kutatua matatizo yao ya ndani. Malengo mahsusi ya Umoja wa Afrika ni kama ifuatavyo:

- Kuunganisha na kuimarisha ushirikiano wa nchi za Afrika ili wananchi wake wapate maendeleo na maisha bora;
- Kuondoa aina zote za unyonyaji barani Afrika ikiwemo ubaguzi wa rangi, ukoloni mamboleo na aina zote za dhuluma;
- Kupigania uhuru wa kiuchumi;
- Kukuza viwango vya maisha ya Mwafrika;
- Kuwa na bara lenye maendeleo endelevu;
- Kuwa na bara lenye umoja wa kisiasa kama ilivyosisitizwa na waasisi wa Umajumui wa Afrika;
- Kuwa na Afrika inayofuata utawala bora, demokrasia na inayoheshimu haki za binadamu na utawala wa sheria;
- Kuwa na Afrika yenye amani na usalama;
- Kuwa na Afrika yenye kufuata utamaduni wake na maadili; na
- Kuwa na Afrika yenye maendeleo ya watu na yenye kutumia vipaji vya wanawake na vijana.

Umoja wa Afrika unafanya kazi na mashirika mengine ya kimataifa katika kufanikisha malengo ya umoja huu. Mashirika hayo ni pamoja na

1. Shirika la Umoja wa Mataifa linaloshughulikia Wakimbizi (UNHCR),
2. Shirika la Kimataifa la kushughulikia Watoto (UNICEF),
3. Shirika la Chakula Duniani (FAO),
4. Shirika la Kazi Duniani (ILO) na mengine mengi.

Mafanikio ya Umoja wa Afrika

Umoja wa Afrika umepata mafanikio mengi. Yafuatayo ni baadhi ya mafanikio hayo:

- Utatuzi wa migogoro ya kisiasa kwa njia ya mazungumzo;
- Kuimarika kwa jumuiya za kikanda kama vile SADC, Ushirikiano wa Kiuchumi wa Nchi za Afrika ya Magharibi (ECOWAS) na Jumuiya ya Afrika Mashariki(EAC);

Scanned With Scanner App Lite

- Uwepo wa uhusiano mzuri wa kisiasa na kiuchumi kupitia mikopo yenye riba nafuu ya Benki ya Maendeleo ya Afrika;
- Kuendelea kuboresha maisha ya wananchi wa nchi wanachama; na
- Ujenzi wa miundombinu inayohimiza upatikanaji wa maendeleo kwa nchi wanachama.

Zifuatazo ni baadhi ya changamoto za Umoja wa Afrika:

- Utegemezi wa mikopo na misaada ya kiuchumi kutoka nchi zilizoko nje ya Afrika;
- Upungufu wa chakula unaosabibisha vifo kwa baadhi ya Waafrika kila mwaka;
- Idadi kubwa ya vifo vitokanavyo na vita na imani potofu;
- Miundombinu mibovu inayozorotesha ukuaji wa uchumi katika nchi nyingi wanachama;
- Kiwango kikubwa cha umaskini;
- Vita vya wenyewe kwa wenyewe vinavyosababisha njaa, wakimbizi na vifo;
- Upungufu wa fedha za kuendeshea umoja; na
- Uharibifu wa mazingira unaotokana na mabadiliko ya tabianchi na shughuli za kibinadamu zisizozingatia sheria, kanuni na taratibu kama vile ukataji wa miti na uchomaji wa moto holela.

Njia za kukabiliana na changamoto zinazoikabili Umoja wa Afrika

Ili kuweza kukabiliana na changamoto zinazoukabili Umoja wa Afrika, Waafrika hawana budi kufanya yafuatayo:

- Kuondoa vurugu na uhalifu ndani ya nchi wanachama;
- Kutunza mazingira ili kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi ambayo huchangia upungufu wa chakula;
- Kutoa fursa sawa kama vile za kiuchumi, kisiasa, na elimu kwa watu wote hasa vijana, wanawake na wenye mahitaji maalumu ili kuleta amani na utulivu;
- Kuandaa mazingira wezeshi ya kufanya biashara kwa kuondoa vikwazo vya kibiashara, kupunguza kodi au ushuru wa forodha na kudhibiti ubora wa bidhaa za ndani na nje ya nchi;
- Kuweka usimamizi madhubuti wa soko la fedha;
- Kuboresha uwekezaji kutoka ndani na nje ya Umoja wa Afrika ili kuongeza pato la kila nchi mwanachama;
- Kutumia kanuni za utawala bora katika sekta ya umma mfano, usimamizi mzuri wa

Scanned With Scanner App Lite

rasilimali za umma kama fedha, watu na vitendea kazi;

- Kuweka usimamizi mzuri wa huduma za afya ili kupunguza kasi ya magonjwa ya kuambukiza na yale yasiyo ya kuambukiza;
- Kuimarisha miundombinu kama barabara, reli, bandari na viwanja vya ndege,
- Kuimarisha upatikanaji wa nishati kwa kutumia nishali mbadala kama nishati ya mwanga wa jua, gesi vunde; na
- Kupunguza umaskini kwa kutengeneza nafasi nyingi za ajira. Uboreshaji wa maeneo yaliyotajwa utasaidia Afrika kufikia maendeleo endelevu.

Zoezi la 2

Jibu maswali yafuatayo

1. Taja sababu tatu za Tanzania kuwa na uhusiano na nchi nyingine.
2. Eleza maana ya dhana ya diplomasia ya uchumi.
3. Eleza sababu tatu za kuanzisha Umoja wa Afrika.
4. Nini kifanyike ili Tanzania iendelee kuimarisha uhusiano na nchi nyingine za Afrika?

Jumuiya ya Afrika Mashariki

Jumuiya ya Afrika Mashariki iliundwa mwaka 1967 ikiundwa na nchi tatu Tanzania , kenya na uganda

Jumuiya ilivunjika mwaka 1977

Chanzo cha kuvunjika kwa jumuiya

- Nchi zote zilikuwa na itikadi tofauti za kisiasa na kiuchumi.
    - Kenya ilikua na siasa ya uchumi wa kibepari,
    - Tanzania ilikuwa kwenye uchumi na siasa ya Ujamaa na Kujitegemea.
    - Uganda ilikuwa chini ya utawala wa dikteta Idd Amin.
- Kenya ilidai viti vingi vya uwakilishi kwenye kamati za uamuzi.

Tarehe 30 Novemba 1999, waliokuwa viongozi wakuu wa Afrika Mashariki (Rais wa Kenya, Emilio Mwai Kibaki, Rais wa Tanzania, Benjamin William Mkapa na Rais wa Uganda, Yoweri Kagula Museveni) walitia saini Mkataba wa Ushirikiano wa Afrika Mashariki huko mjini Arusha nchini Tanzania Utekelezaji wake ulianza rasmi mwaka 2000

Scanned With Scanner App Lite

Nchi nyingine za ukanda wa maziwa makuu zilijiunga baadaye na jumuiya hiyo. Nchi hizo ni Burundi, Rwanda na Sudani Kusini.

Na.	Nchi	Bendera	Mwaka wa Nchi kujiunga na Jumuiya
1.	Tanzania		2000
2.	Kenya		2000
3.	Uganda		2000
4.	Rwanda		2007
5.	Burundi		2007
6.	Sudani Kusini		2016

Scanned With Scanner App Lite

Malengo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki

Yafuatayo ni malengo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki:

- Kuongeza ushirikiano wa kisiasa, kiuchumi, na kijamii miongoni mwa nchi wanachama kwa manufaa ya wananchi wa nchi wanachama;
- Kupunguza umaskini kwa wananchi wa nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki;
- Kuimarisha amani, ulinzi na usalama;
- Kuhamasisha usawa wa kijinsia katika maendeleo;
- Kujenga mahusiano mazuri baina ya serkali na sekta binafsi; na
- Kuhamasisha matumizi mazuri ya mali asili za nchi zetu.

Mafanikio ya Jumuiya ya Afrika Mashariki

Yafuatayo ni mafanikio ya Jumuiya ya Afrika Mashariki:

- Kupungua kwa vikwazo vya uhusiano mwema kati ya nchi wanachama
- Kuimarika kwa ushirikiano wa kisekta kama vile elimu na utumishi wa umma.
- Kuanzishwa kwa Baraza la Biashara la Nchi za Afrika Mashariki.
- Kutatua changamoto za usafiri, usafirishaji na mawasiliano zilizokuwepo kati ya nchi wanachama.
- Kuwepo kwa nguvu ya pamoja ya kuimarisha ulinzi na usalama wa nchi wanachama.
- Kuanzishwa kwa soko huru la Afrika Mashariki mwaka 2010.

Changamoto za Jumuiya ya Afrika Mashariki

- Upungufu wa mtaji wa kuanzisha viwanda.
- Upungufu wa wataalamu na mitambo ya kuboresha na kuongeza thamani bidhaa za kuuza nchi za nje;
- Upungufu wa fedha za kuendeshea miradi ya pamoja ya jumuiya;
- Kupungua kwa kuaminiana miongoni mwa nchi wanachama.
- Kukosekana kwa sarafu ya pamoja.
- Kutotekeleza shirikisho la kisiasa kama ilivyokusudiwa;
- Vitisho na mashambulio ya kigaidi

Scanned With Scanner App Lite

- Kushindwa kupunguza umaskini uliokirithi miongoni mwa wananchi wengi wa nchi wanachama; na
- Wanachama wake kuwa wanajumuiya wa jumuiya nyingine

Njia za kukabiliana na changamoto za Jumuiya ya Afrika Mashariki

Nchi za Afrika Mashariki hazina budi kutafuta njia za kukabiliana na changamoto zinazoikabili. Zifuatazo ni baadhi ya njia hizo.

- Kujenga uchumi wa viwanda.
- Viongozi wa nchi wanachama kuwa na sauti moja kwenye jumuiya nyingine za Afrika na dunia.
- Nchi wanachama kuimarisha mifumo ya uongozi na utawala wa sheria.
- Kubuni, kupanua na kuimarisha mfumo imara na wa kisasa wa kubaini na kupambana na viashiria na vitendo vya kigaidi katika kuimarisha ulinzi na usalama wa nchi wanachama.
- Kupanua wigo wa ushirikiano katika masuala ya kiutamaduni ili kuziunganisha jamii za nchi wanachama.

Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (Southern African Development Community (SADC)

Hii ni jumuiya inayojumuisha mataifa 16 yaliyoko Kusini mwa Afrika, iliyoanzishwa mwaka 1992. Madhumuni yake ni kuimarisha ushirikiano wa kikanda. Kielelezo namba 5 kinaonesha nchi wanachama wa Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika.

Malengo ya Jumuiya ya Maendeleo ya Nchiza Kusini mwa Afrika

Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika ina malengo makuu matatu ambayo ni:

- Kuondoa umaskini kwa wananchi wa nchi wanachama kwa kuimarisha maendeleo ya uchumi;
- Kuimarisha amani na usalama wa nchi wanachama; na
- Kuongeza kiwango na ubora wa maisha ya wananchi wa nchi wanachama.
- Hata hivyo, jumuiya hii ina malengo mahsusi kama yalivyoainishwa kwenye Mkataba wa Ushirikiano wa mwaka 1992 ambayo ni:
- Kufikia maendeleo na ukuaji wa uchumi, kupunguza umasikini na kuimarisha kiwango na ubora wa maisha ya watu. Vilevile, kusaidia watu waliopo kwenye mazingira

Scanned With Scanner App Lite

magumu kijamii kwa njia ya ushirikiano wa kikanda;

- Kuendeleza mifumo ya maadili katika siasa na ujenzi wa taasisi imara;
- Kukuza na kulinda amani na usalama;
- Kukuza maendeleo ya nchi wanachama ili kujitegemea na kupunguza utegemezi;
- Kukamilisha mikakati, mipango na programu za kitaifa, kikanda na kimataifa;
- Kukuza na kuboresha ajira endelevu na matumizi bora ya rasilimali za kila nchi mwanachama;
- Kufikia matumizi endelevu ya rasilimali za asili na ulinzi bora wa mazingira; na
- Kukuza na kuimarisha uhusiano wa kihistoria, kijamii na kiutamaduni wa muda mrefu kati ya nchi na nchi na kikanda.

Mafanikio ya Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC)

Yafuatayo ni mafanikio ya Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika:

- Kukuza na kulinda amani na usalama katika nchi zao;
- Kutekeleza mikakati, mipango na programu za kitaifa, kikanda na kimataifa; na
- Kukuza na kuimarisha uhusiano wa kihistoria, kijamii na kiutamaduni wa muda mrefu kati ya nchi na nchi na ule wa kikanda.

Changamoto za zinazoikabili Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika

Jumuiya hii inakabiliwa na changamoto zifuatazo:

1. Wananchi wengi bado wanaishi katika umasikini wa kiwango kikubwa;
2. Taasisi nyingi za nchi wanachama hazijajenga mifumo imara ya maadili katika siasa na utumishi wa umma.
3. Uchumi wa nchi wanachama bado ni tegemezi.
4. Nchi wanachama bado hazijaweza kukuza na kuboresha ajira endelevu.
5. Nchi wanachama hazijaweza kufikia kiwango cha juu cha utunzaji wa mazingira.
6. Migogoro ya kisiasa inayosababisha vita ya ndani ya nchi.
7. Nchi wanachama ni wanachama wa jumuiya nyingine.

Njia za kukabiliana na changamoto zinazoikabili Jumuiya ya Maendeleo ya Nchiza Kusini mwa Afrika (SADC)

Scanned With Scanner App Lite

Njia za kukabiliana na changamoto zinazoikabili Jumuiya ya Maendeleo ya Nchiza Kusini mwa Afrika (SADC)

Baadhi ya njia za kutatua changamoto zinazoikabili Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika ni pamoja na:

1. Viongozi wa nchi wanachama kubuni na kutekeleza miradi yenye tija;
2. Taasisi za nchi wanachama zijenge mifumo imara inayokuza maadili katika siasa na utumishi wa umma;
3. Kujenga uchumi unaojitegemea hususani uchumi wa viwanda;
4. Kukuza na kuboresha ajira za wananchi. Hii itawezekana kwa kubuni na kujenga viwanda vya ndani na kutouza mali ghafi nje ya nchi:
5. Wananchi kufanya kazi kwa bidii;
6. Mifumo ya utawala na uongozi inapaswa kuimarishwa ili kuondoa rushwa, dhuluma na kuleta maendeleo kwa wananchi; na
7. Utunzaji wa mazingira ili kufikia matumizi endelevu ya rasilimali za nchi husika.

Kama mambo haya yatafanyika kuna uwezekano wa Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika kukabiliana na changamoto zinazoikabili.

Sababu za Tanzania kuwa na uhusiano na nchi au Jumuiya za kikanda

Tanzania ina uhusiano na nchi nyingi za ndani na nje ya Afrika. Pia, Tanzania ni mwanachama wa Umoja wa Afrika, Jumuiya ya Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC).

Sababu za nchi ya Tanzania kuwa na uhusiano na nchi za kiafrika ni hizi zifuatazo.

1. Kutafuta ufumbuzi wa matatizo mbalimbali ya kiuchumi.
2. Nchi kupata misaada ya kibinadamu wakati wa maafa, majanga au dharura.
3. Uhusiano na nchi nyingine huboresha amani na utulivu kwa nchi zinazohusika.
4. Uhusiano husaidia nchi iliyo nyuma kiuchumi, kiteknolojia na kiufundi kupata wataalamu wa fani hizo.
5. Tanzania hupata misaada na mikopo kutoka nchi zenye uhusiano mzuri.

Faida za kuanzisha uhusiano kati ya nchi na nchi au jumuiya

Zipo faida nyingi za nchi kuanzisha uhusiano na nchi nyingine. Zifuatazo ni baadhi ya faida

Scanned With Scanner App Lite

Faida za kuanzisha uhusiano kati ya nchi na nchi au jumuiya

Zipo faida nyingi za nchi kuanzisha uhusiano na nchi nyingine. Zifuatazo ni baadhi ya faida hizo:

- Huboresha ushirikiano katika kutekeleza uamuzi wa nchi husika.
- Huimarisha uchumi wa nchi inayohusika kwa kubadilishanawataalamu, kufanya biashara kwa pamoja na kuondoa vikwazo katika sekta mbalimbali;
- Kutatua migogoro kwa njia ya amani kati ya nchi na nchi au ndani ya nchi.
- Kuimarisha ulinzi na usalama wa mataifa yanayohusika
- Huwezesha nchi wanachama kushirikiana kijamii.
- Kupata misaada na mikopo.
- Huwezesha nchi inayohusika kukabili changamoto za kijamii zikiwepo kupiga vita tamaduni zinazokiuka haki za binadamu.

Changamoto za kuanzisha uhusiano kati ya nchi na nchi

Zipo changamoto za nchi kuwa na uhusiano mwema na nchi nyingine. Baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na:

1. Wananchi kuiga tamaduni zisizoendana na nchi inayohusika;
2. Kuhatarisha usalama wa nchi.
3. Wananchi wa nchi mojawapo wanaweza kavutiwa na mazingira ya kufanya kazi kwenye nchi rafiki. ;
4. Uwezekano wa nchi kupoteza rasilimali endapo ushirikiano utavunjika.
5. Yawezekana kutokea machafuko baina ya wananchi wa nchi moja na nyingine.
6. Changamoto nyingine ni kupokea na kuhudumia wakimbizi.

Tahadhari za kuchukua kabla na baada ya kuanzisha uhusiano

Ili uhusiano wowote udumu, lazima tahadhari zichukuliwe kabla na baada ya kuanzisha uhusiano huo. Jedwali namba 4 linaonesha mambo muhimu ya kuzingatia kabla na baada ya kuanzisha uhusiano baina ya nchi na nchi.

Jedwali namba 4: Tahadhari za kuchukua kabla ya kuanzisha uhusiano na mambo ya kutanya baada ya kuanzisha uhusiano

Scanned With Scanner App Lite

Tahadhari za kuchukua kabla na baada ya kuanzisha uhusiano

Ili uhusiano wowote udumu, lazima tahadhari zichukuliwe kabla na baada ya kuanzisha uhusiano huo. Jedwali namba 4 linaonesha mambo muhimu ya kuzingatia kabla na baada ya kuanzisha uhusiano baina ya nchi na nchi.

Jedwali namba 4: Tahadhari za kuchukua kabla ya kuanzisha uhusiano na mambo ya kutanya baada ya kuanzisha uhusiano

Tahadhari za kuchukua kabla ya kuanzisha uhusiano	Mambo ya kutanya baada ya kuanzisha uhusiano
Kufanya uchunguzi wa kina ili kubaini kama nchi mnayotaka kuanzisha uhusiano nayo sio nchi hatarishi kwa usalama wa raia na nchi yenu kwa ujumla.	Kutekeleza mkataba wa ushirikiano kwa kusimamia maeneo ya vipaumbele vya kimkataba.
Kubainisha faida na changamoto za kuwa na uhusiano na nchi inayohusika.	Kufanya tathmini na ufuatiliaji wa utekelezaji wa mkataba ili kubaini changamoto za utekelezaji na kukabiliana nazo.
Kuuandaa mkataba madhubuti unaoonesha maeneo ya ushirikiano katika uhusiano huo.	Kudumisha mawasiliano ya karibu kati ya serikali za nchi inayohusika kwenye ngazi za utendaii
Nchi zinazohusika kutia saini mkataba wa ushirikiano.	Kudumisha ushirikiano wa karibu kisiasa, kiuchumi, kiufundi, kijamii na kiutamaduni.

Scanned With Scanner App Lite

UKOMBOZI WA BARA LA AFRIKA DHIDI YA UKOLONI

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Ukombozi wa bara la Afrika unamaanisha kumwondoa Mwafrika katika hali ya kukandamizwa, kunyonywa, kunyanyaswa na hata kudhulumiwa haki yake na utawala wa kikoloni. Kwa maana nyingine ni ile hali ya kupinga na kuondoa ukoloni barani Afrika na kurejesha uhuru mikononi mwa Waafrika.

Ukombozi wa bara la Afrika ulifanikishwa kwa harakati za kupigania uhuru. Kimsingi harakati hizi zilianza tangu awali, wakati wananchi walipoanza kupinga uvamizi wa kikoloni. Harakati za awali zilianza katika ngazi ya kabila au muunganiko wa makabila.

Makabila yaliyoshiriki mapigano ya mwanzo ni kama vile:

1. Wahehe wakiongozwa na Chifu Mkwawa, Wanyamwezi wakiongozwa na Mtemi Isike na Wayao wakiongozwa na Chifu Machemba, walipinga uvamizi wa Wajerumani eneo la Tanzania Bara ya sasa;
2. Wanandi wakiongozwa na Chifu Koitalel Arap Samoei nchini Kenya na Wabunyoro wakiongozwa na Kabalega nchini Uganda, walipinga uvamizi wa Waingereza;
3. Waethiopia wakiongozwa na Mfaime Menelik wa Pili (II) walipinga uvamizi wa Waitaliano;
4. Wamandinka wakiongozwa na Samori Toure huko Afrika ya Magharibi walipinga uvamizi wa Wafaransa;
5. Muungano wa baadhi ya makabila ya kusini mwa Ujerumani ya Afrika Mashariki katika vita ya Majimaji wakiongozwa na Kinjekitile Ngwale walipigana vita dhidi ya Wajerumani kupinga utawala wa Wajerumani, na
6. Wanama na Waherero wa Namibia wakiongozwa na Samuel Maherero walipigana vita dhidi ya Wajerumani.

Sababu za nje za kuanzishwa kwa harakati za kupinga utawala wa kikoloni:

1. Mkutano wa Umajumui wa Afrika (Pan-African Movement-PAC) uliofanyika mwaka 1945 katika mji wa Manchester, nchini Uingereza.
2. Kurejea kwa wanajeshi wa Kiafrika walioshiriki kwenye Vita Kuu ya Pili ya Dunia
3. Kupatikana kwa uhuru wa India, China na Burma (Myanmar) kuliwapa hamasa viongozi wa kiafrika kudai uhuru katika nchi zao

Scanned With Scanner App Lite

4. Kuibuka kwa Marekani kama taifa kubwa la kibepari duniani
5. Kuundwa kwa Umoja wa Mataifa mwaka 1945
6. Kuibuka kwa vuguvugu la Usoshalisti duniani uliopinga ukoloni.

Sababu za ndani za kuanzishwa kwa harakati za kupinga utawala wa kikoloni

Harakati za kupigania uhuru katika nchi za Afrika zilitokana na kukithiri kwa migongano na migogoro baina ya Waafrika na wakoloni. Aidha, nchi nyingi za Afrika zilipinga ukoloni kutokana na sababu za ndani zifuatazo:

1. Kutaka kujitawala wenyewe na kuondoa utawala wa wakoloni barani Afrika
2. Kupinga unyonyaji wa rasilimali za Waafrika
3. Kupinga ukandamizaji na dhuluma za wakoloni kama vile kufanyishwa kazi kwa muda mrefu na kulipwa ujira mdogo
4. Kukithiri kwa unyonyaji na ukandamizaji wa Waafrika baada ya Vita ya Pili ya Dunia.
5. Kupinga ubaguzi na huduma duni za jamii kwa Waafrika hususani katika afya na elimu;
6. Kurudisha hadhi ya Mwafrika kutoka kwenye udhalilishaji na unyonyaji wa kikoloni;
7. Kupinga tamaduni za Kizungu na dharau dhidi ya tamaduni za Waafrika
8. Kupinga ubaguzi wa rangi na matabaka wakati wa utawala wa kikoloni.

Mbinu zilizotumika wakati wa kudai uhuru Afrika

Kushindwa kwa mapambano ya silaha dhidi ya uvamizi wa wakoloni kuliwafanya Waafrika kutumia mbinu nyingine katika harakati za kudai uhuru. Mbinu zilizotumika awali katika harakati za kudai uhuru wa Afrika ni pamoja na:

1. Kuunda vyama vya siasa. Harakati hizi zilisimamiwa na Waafrika wasomi wakishirikiana na wananchi wengine.

Mfano wa vyama hivi ni

a. Tanganyika African Association (TAA), baadaye kuwa chama cha Tanganyika African National Union (TANU).
b. United Goid Coast Convention Party (UGCC)
c. Convention Peoples Party (CPP) huko nchini Ghana.
d. People's Movement for the Liberation of Angola (MPLA)

Scanned With Scanner App Lite

e. National Front for the Liberation of Angola (FNLA) huko nchini Angola,
f. African National Congress (ANC), na Pan African Congress (PAC) huko nchini Afrika Kusini.
g. South West African People's Organization (SWAPO) nchini Namibia,
h. Frente de Libertacao de Mozambique (FRELIMO) nchini Msumbiji,
i. Kenya African National Union (KANU) nchini Kenya,
j. Afro-Shiraz Party (ASP) Zanzibar,
k. Uganda People's Congress (UPC) nchini Uganda.

2. Mbinu ya kupigana vita vya ukombozi katika kudai uhuru.

Makoloni yaliyotumia mbinu hii ni makoloni yaliyokuwa na walowezi wengi kama vile Zimbabwe, Afrika Kusini, Namibia na Kenya. Vilevile, njia hii ilitumika na mataifa yaliyotawaliwa na Wareno kama vile Msumbiji na Angola.

Mashujaa wa Afrika katika harakati za ukombozi

Kuna mashujaa wengi walioshiriki katika harakati za kulikomboa bara la Afrika, lakini baadhi yao ndio wanaotambulika kama mashujaa. Mashujaa hawa ni pamoja na

1. Mwalimu Julius Kambarage Nyerere,
2. Kwame Nkrumah,
3. Jomo Kenyatta,
4. Keneth Kaunda,
5. Nelson Mandela,
6. Abubakar Balewa,
7. Patrice Lumumba, na
8. Samora Machel.

Viongozi hawa wanatambulika kama mashujaa kwa sababu zifuatazo:

1. Walianzisha vyama vya siasa katika nchi zao ambavyo vilitumika katika harakati za kudai uhuru;
2. Walihamasisha Waafrika ndani ya nchi zao kuungana kwa pamoja kudai uhuru;
3. Walipendekeza na kusimamia mbinu zilizotumika wakati wa kudai uhuru;

Scanned With Scanner App Lite

4. Walitoa mali zao kufanikisha shughuli za vyama na kupigania uhuru;
5. Walisafiri na kutembea nchi nzima hata nje ya nchi ili kufanikisha harakati za kudai uhuru;
6. Walihamasisha harakati za ukombozi wa mataifa mengine, kwa kutoa misaada ya hali na mali na hata kuwahifadhi wanaharakati wa ukombozi wa nchi zingine katika nchi zao;
7. Waliongoza na kupigana vita kuzikomboa nchi zao dhidi ya wakoloni; na
8. Walikuwa viongozi wazalendo kwa kujitolea maisha yao binafsi kwa ajili ya mataifa yao na hata Afrika kwa ujumla.

Jina la shujaa	Mwaka aliozaliwa	Mwaka aliokufa	Nchi	Mwaka wa uhuru
Mwalimu Julius Kambarage Nyerere	1922	1999	Tanganyika	1961
Kwame Nkrumah	**1957**	1972	Ghana	1957
Keneth Kaunda	1924		Zambia	1964
Nelson Mandela	1918	2013	Afrika ya kusini	1994
Sir Abubakar Tafawa Balewa	1912	1966	Nigeria	1960
Patrice Lumumba	1925	1961	Jamhuri ya zaire	1960
Kamuzu Banda	1898	1997	Malawi	1964
Samora Machel	1933	1986	Msumbiji	1975
Agustino Neto	1922	1979	Angola	1975

Scanned With Scanner App Lite

Ahmed Sekou Toure	1922	1984	Guinea	1958
Ahmed Ben Bella	1916	2012	Aigeria	1964
Robert Mugabe	1924	2019	Zimbabwe	1980

Changamoto za kudai uhuru katika makolonl barani Afrika

Pamoja na kuwepo viongozi mashujaawaliohamasisha harakati za ukombozi wa Afrika, kullibuka changamoto zifuatazo wakati wa harakati za kudai uhuru katika Afrika:

1. Kukosekana kwa hamasa miongoni mwa Waafrika.
2. Uhaba wa fedha za kuandaa na kuendeleza harakati za kudai uhuru.
3. Kukomeshwa na kufungiwa kwa vyama vya siasa vya Waafrika.
4. Kuwekwa vizuizini, kufungwa na kuuawa kwa viongozi wapigania uhuru wa Waafrika. Kwa mfano, Nelson Mandela
5. Tofauti za kiitikadi, kidini na kikabila miongoni mwa vyama vya siasa vya Waafrika;
6. Uwepo wa idadi kubwa ya vyama vya siasa vya Waafrika vilivyopingana vyenyewe kwa vyenyewe;
7. Uwepo wa vibaraka miongoni mwa Waafrika.
8. Uwepo wa mikakati ya ukoloni mamboleo.

Mambo ya kujifunza kutoka kwa mashujaa wa Afrika

Viongozi wa Waafrika waliopigania uhuru walikuwa na sifa zifuatazo ambazo jamii ya sasa inapaswa kujifunza.

1. Walikuwa ni wazalendo, wenye kupenda nchi zao na watu wa Afrika.
2. Walipinga na kukataa aina yoyote ya usaliti kwa wananchi wenzao kama vile rushwa na madaraka
3. Walijitolea maisha na muda wao bila kuchoka kuhamasisha harakati za ukombozi hata nje ya nchi zao.
4. Walijitolea kusimamia harakati za ukombozi katika nchi zao na hata katika nchi zingine za Afrika licha ya vikwazo na vitisho vya kuona wenzao wakiuawa.

Scanned With Scanner App Lite

Robert Mugabe	1924	2019	Zimbabwe	1980

Changamoto za kudai uhuru katika makolonl barani Afrika

Pamoja na kuwepo viongozi mashujaawaliohamasisha harakati za ukombozi wa Afrika, kuliibuka changamoto zifuatazo wakati wa harakati za kudai uhuru katika Afrika:

1. Kukosekana kwa hamasa miongoni mwa Waafrika.
2. Uhaba wa fedha za kuandaa na kuendeleza harakati za kudai uhuru.
3. Kukomeshwa na kufungiwa kwa vyama vya siasa vya Waafrika.
4. Kuwekwa vizuizini, kufungwa na kuuawa kwa viongozi wapigania uhuru wa Waafrika. Kwa mfano, Nelson Mandela
5. Tofauti za kiitikadi, kidini na kikabila miongoni mwa vyama vya siasa vya Waafrika;
6. Uwepo wa idadi kubwa ya vyama vya siasa vya Waafrika vilivyopingana vyenyewe kwa vyenyewe;
7. Uwepo wa vibaraka miongoni mwa Waafrika.
8. Uwepo wa mikakati ya ukoloni mamboleo.

Mambo ya kujifunza kutoka kwa mashujaa wa Afrika

Viongozi wa Waafrika waliopigania uhuru walikuwa na sifa zifuatazo ambazo jamii ya sasa inapaswa kujifunza.

1. Walikuwa ni wazalendo, wenye kupenda nchi zao na watu wa Afrika.
2. Walipinga na kukataa aina yoyote ya usaliti kwa wananchi wenzao kama vile rushwa na madaraka
3. Walijitolea maisha na muda wao bila kuchoka kuhamasisha harakati za ukombozi hata nje ya nchi zao.
4. Walijitolea kusimamia harakati za ukombozi katika nchi zao na hata katika nchi zingine za Afrika licha ya vikwazo na vitisho vya kuona wenzao wakiuawa.
5. Walijitoa hata kusaidia nchi zingine za Afrika kupata uhuru bila kujali vikwazo vya kiuchumi na kisiasa vilivyowakabili kutoka nchi za Magharibi.

Scanned With Scanner App Lite

UKOLONI MAMBOLEO/UVAMIZI WA SASA

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Uvamizi wa sasa katika nchi za Afrika, ni ile hali ya nchi za kigeni au mataifa tajiri kuendelea kuingilia masuala ya ndani ya nchi zinazoendelea baada ya ukoloni mkongwe kuondolewa.

Mbinu za uvamizi wa sasa katika kutawala nchi huru za Afrika

1. Kuweka watawala vibaraka katika mataifa huru ya Afrika ili kuendelea kutawala.
2. Kuanzisha mahusiano mapya kati ya nchi zilizowahi kutawala Afrika na nchi zilizotawaliwa wakati wa ukoloni mkongwe
3. Kuendelea kumiliki njia za uchumi na uzalishaji mali katika nchi huru za Afrika.
4. Mataifayaliyoendeleayameanzishamfumowasokohurianautandawazi barani Afrika na duniani kwa ujumla.
5. Kuingiza majeshi ya kigeni katika ardhi za Afrika kwa kisingizio cha kulinda amani na kuleta maendeleo katika sehemu zenye machafuko.
6. Mataifa yaliyoendelea yanatumia mbinu ya kuhodhi soko la dunia
7. Kutoa misaada na mikopo yenye masharti magumu na riba kubwa
8. Kushinikiza sera za nje ambazo nyingi zimechangia kuharibu harakati za maendeleo ya uchumi katika nchi za Afrika.
9. Kupitia usafirishaji wa teknolojia duniani, mataifa yaliyoendelea hutawala mataifa yanayoendelea.
10. Kuingiza utamaduni wa kigeni kwa kutumia teknolojia ya mawasiliano kama runinga, redio, na vipeperushi ili kuharibu maadili na utamaduni wa Waafrika.
11. Kupitia ufadhili wa masomo ya elimu ya juu nje ya nchi.

Athari za uvamizi wa sasa barani Afrika

Uvamizi wa sasa barani Afrika, umeleta matokeo hasi na chanya kisiasa, kiuchumi, kijamii, kiutamaduni na kiteknolojia.

Baadhi ya athari chanya ni kama ifuatavyo:

1. Ukuaji wa demokrasia barani Afrika. Uvamizi wa sasa pia umeambatana na uanzishaji wa mfumo wa vyama vingi barani Afrika;

Scanned With Scanner App Lite

2. Uvamizi wa sasa umerahisisha upatikanaji wa bidhaa na huduma barani Afrika kutokana na sekta binafsi kuruhusiwa kushirikiana na serikali;
3. Uanzishwaji na ukuaji wa asasi za kiraia na mashirika yasiyo ya kiserikali.

Baadhi ya athari hasi ni kama ifuatavyo:

1. Kuendeleza unyonyaji na uporaji wa rasilimali za bara la Afrika mfano, kupitia mifumo ya utandawazi na soko huria,
2. Kudidimia kwa sekta ya viwanda barani Afrika,
3. Uchumi tegemezi,
4. Kukua kwa madeni ya nje miongoni mwa nchi za bara la Afrika.
5. Upotevu wa rasilimali watu kupitia sera za nguvukazi huria na uraia pacha
6. Kuibuka na kushamiri kwa migogoro ya kisiasa barani Afrika.
7. Uharibifu wa utamaduni unaosababisha mmomonyoko wa maadili ya Kiafrika
8. Uharibifu wa mazingira unaotokana na shughuli mbalimbali
9. Kukua kwa umaskini na maendeleo duni barani Afrika

Harakati za Ukombozi dhidi ya uvamizi wa sasa barani Afrika

1. Harakati za ukombozi wa kiuchumi

Harakati za ukombozi wa kiuchumi dhidi ya uvamizi wa sasa zimekua zikifanyika kwa lengo la kuboresha uchumi na kukuza uwezo wa kujitegemea ili kuondokana na utegemezi katika nchi mbalimbali za Kiafrika.

Harakati za uchumi ni pamoja na:

a. Uanzishwaji wa sera mbadala za kiuchumi katika nchi mbalimbali barani Afrika
b. Kuboresha na kujenga miundombinu ya mawasiliano
c. Kuanzisha na kuimarisha mapambano dhidi ya rushwa na ufisadi
d. Kuanzisha na kuimarisha jumuiya za kiuchumi na kikanda barani Afrika
e. Kuanzisha na kuimarishwa kwa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB).
f. Kuanzisha na kuendeleza viwanda mbalimbali vya kuzalisha bidhaa katika nchi za Afrika

Scanned With Scanner App Lite

kuboresha uchumi na kukuza uwezo wa kujitegemea ili kuondokana na utegemezi katika nchi mbalimbali za Kiafrika.

Harakati za uchumi ni pamoja na:

a. Uanzishwaji wa sera mbadala za kiuchumi katika nchi mbalimbali barani Afrika
b. Kuboresha na kujenga miundombinu ya mawasiliano
c. Kuanzisha na kuimarisha mapambano dhidi ya rushwa na ufisadi
d. Kuanzisha na kuimarisha jumuiya za kiuchumi na kikanda barani Afrika
e. Kuanzisha na kuimarishwa kwa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB).
f. Kuanzisha na kuendeleza viwanda mbalimbali vya kuzalisha bidhaa katika nchi za Afrika

2. Harakati za ukombozi wa kislasa

Harakati za siasa zimekuwa zikifanyika ili kuimarisha uongozi katika nchi za Atrika na kupinga uvamizi wa kigeni. Harakati za siasa ni pamoja na:

a. Kuanzisha na kuimarisha Umoja wa nchi huru za Kiafrika
b. Mabadiliko ya kiitikadi katika siasa na ujenzi wa Afrika mpya.
c. Kuanzisha harakati za siasa isiyofungamana na upande wowote (NAM).
d. Kupokea na kueneza harakati za Umajumui wa Afrika ili kuimarisha umoja na mshikamano wa Waafrika dhidi ya uvamizi wa sasa.

3. Harakati za ukombozi wa kijamii

Baada ya kujifunza harakati za ukombozi wa kiuchumi na kisiasa dhidi ya uvamizi wa sasa barani Afrika, sasa tujielekeze kwenye mapambano ya Waafrika katika kujikomboa kijamii

Jibu maswali yafuatayo

4. **Eleza sababu za viongozi waAfrika kuendeleza harakati za ukombozi wa jamii hata baada ya nchi za Afrika kupata uhuru**
5. **Taja mafanikio ya maendeleo ya elimu yaliyotokana na harakati za kuboresha elimu baada ya uhuru nchinj Tanzania.**

Scanned With Scanner App Lite

MATUMIZI YA RAMANI

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Matumizi ya ramani

Kuchora Ramani

Ramani huchorwa kwenye karatasi, ubao laini na mnyoofu, vipande vya nguo na sehemu nyingine kama hizo.

Ramani, huchorwa kwa njia mbalimbali.

1. kuchora kwa mkono kwa kutumia vifaa rahisi kama kalamu hasa penseli, rangi, karatasi, rula na kifutio.
2. kuchora kwa kutumia programu na mifumo ya kompyuta

Uchoraji wa ramani hutegemeana na matumizi pamoja na ukubwa wa ramani inayotegemewa kuchorwa.

VIPIMO VYA RAMANI

Zipo aina tatu za vipimio zinazotumika katika uchoraji wa ramani. Aina na maelezo ya vipimio hivyo ni:

1. Kipimio kidogo cha ramani: Kipimio kidogo cha ramani hutumika kuwakilisha maeneo makubwa sana kama vile nchi, mabara na dunia. Kipimio hiki huoneshwa kwa tarakimu zenye thamani kubwa ambayo ni kati ya 1:500,000 na 1:1,000,000.
2. Kipimio cha kati cha ramani: Kipimio cha kati cha ramani hutumika kuwakilisha maeneo ya miji, mkoa na wilaya. Kipimio hiki huoneshwa kwa tarakimu kati ya 1:50,000 na 1:250,000
3. Kipimio kikubwa cha ramani: Kipimio kikubwa cha ramani hutumika kuwakilisha maeneo madogo kama vile majengo, viwanja vya michezo na mashamba. Kipimio hiki huoneshwa kwa tarakimu kati ya 1:5,000, 1:10,000 au 1:25,000.

Uwasilishaji wa kipimio cha ramani

Kipimio cha ramani kinaweza kuwasilishwa kwa njia tatu. Njia hizo ni:

Scanned With Scanner App Lite

Uwasilishaji wa kipimio cha ramani

Kipimio cha ramani kinaweza kuwasilishwa kwa njia tatu. Njia hizo ni:

a. Njia ya Sentensi: Katika njia hii ikiwa umbali halisi ardhini ni kilometa tano na umbali huo umechorwa kwa urefu wa sentimeta tano kwenye ramani uwakilishi hapa utakuwa sentimeta tano kwa kilometa tano au sentimeta moja kwa kilometa moja.

b. Njia ya uwiano au sehemu: Njia hii huonesha kipimio cha ramani kwa uwiano au sehemu vikiwa katika thamani au vipimo vya aina moja kwa mfano 1:50,000 au humaanisha sentimeta moja kwenye ramani inawakilisha sentimeta elfu hamsini kwenye ardhi.

c. Njia ya mstari: Katika njia hii mstari huchorwa na hugawanywa katika sehemu mbili. Sehemu ya kwanza kipimio kimegawanywa katika sehemu ndogondogo na sehemu ya pili inaonesha vipimio kamili.

Kusoma Ramani

Kusoma ramani ni tendo la kupitia ramani ya eneo fulani kwa malengo ya kupata taarifa kulingana na mahitaji yaliyokusudiwa.

- Ili kuweza kusoma ramani kwa usahihi na kwa manufaa msomaji wa ramani anapaswa kuzijua alama muhimu za ramani zinazomuwezesha kupata tafsiri sahihi ya kinachosomwa.
- Alama hizo ni pamoja na zile zinazowakilisha vitu vilivyoundwa na mwanadamu kwa mfano, majengo, barabara, madaraja na reli. Pia, zipo alama ambazo huwakilisha vitu vya asili kama vile mito, maziwa, bahari, milima na mabonde.

Scanned With Scanner App Lite

Umuhimu wa kusoma ramani

- Kusoma ramani hutuwezesha kutekeleza majukumu mbalimbali katika mazingira tunamoishi.
- Ramani hutumiwa na watu katika kusafiri ili ziwafahamishe uelekeo sahihi wa mahali wanapokwenda.
- Usomaji wa ramani humpunguzia msafiri adha na matumizi ya muda na pesa. Mtu akisoma ramani na kuitumia kwa usahihi humsaidia asipotee au asitumie muda mwingi kuuliza au kuelekezwa na watu.

Scanned With Scanner App Lite

Umuhimu wa kusoma ramani

- Kusoma ramani hutuwezesha kutekeleza majukumu mbalimbali katika mazingira tunamoishi.
- Ramani hutumiwa na watu katika kusafiri ili ziwafahamishe uelekeo sahihi wa mahali wanapokwenda.
- Usomaji wa ramani humpunguzia msafiri adha na matumizi ya muda na pesa. Mtu akisoma ramani na kuitumia kwa usahihi humsaidia asipotee au asitumie muda mwingi kuuliza au kuelekezwa na watu.
- Ramani husaidia kutoa taswira au sura ya nchi kwa watu wote.
- Ramani huwasaidia watalii, wajenzi, walimu, marubani, watafiti na wanajeshi kupata uelewa wa sehemu husika.
- Mtafiti anaweza kutumia ramani kutambua mazingira na makazi ya watu anapotaka kwenda kufanya utafiti wake.
- Ramani hutumiwa pia katika upimaji wa ardhi kwa ajili ya maendeleo ya nchi hasa mipango ya makazi na shughuli za kiuchumi.
- Ramani ni nyenzo muhimu katika kuonesha hali ya nchi, shughuli na vitu mbalimbali vilivyopo katika uso wa dunia.

Uoto wa asili

Uoto wa asili ni sehemu inayojumuisha nyasi, vichaka, mimea yenye miiba na miti mikubwa na midogo ambayo haikuoteshwa na binadamu. Katika nchi ya Tanzania uoto wa asili umetawanyika katika maeneo mbalimbali.

Uoto wa asili katika maeneo mengi umepangiliwa katika matabaka matatu ambapo unaweza kugawanyika katika maeneo ya

1. misitu,
2. nyasi na
3. vichaka.

Mpangilio huu hutokea kwa muda mrefu kwa kutegemeana na tabianchi na sura ya nchi ya eneo husika.

Scanned With Scanner App Lite

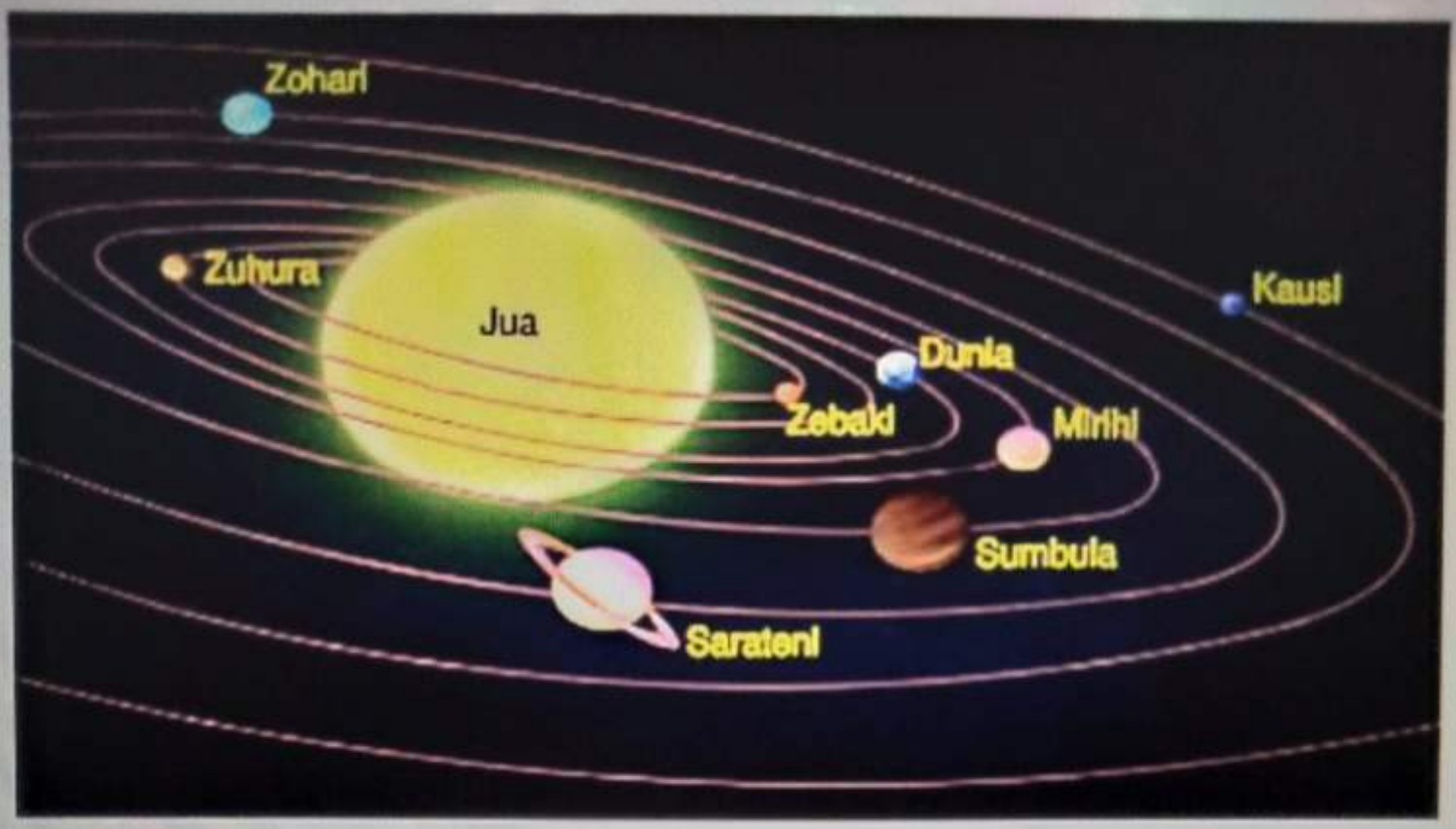

Mpangilio wa sayari **katika** mfumo wa Jua

Asteroidi, Kometi na Vimondo

Asteroidi ni vitufe vidogo kuliko sayari vinavyoundwa kwa miamba migumu ambavyo hulizunguka Jua.

- Asterioidi hupatikana kwenye eneo lijulikanalo kama Ukanda wa Asteroidi.
- Eneo hili lipo katikati ya obiti ya sayari ya Mirihi na obiti ya sayari ya Sumbura.
- Vitufe vya asteroid viko vingi sana angani na husafiri kwa kasi kubwa.

Kometi ni aina nyingine ya vitufe vidogo kuliko sayari ambavyo hulizunguka Jua.

- Tofauti na asteroidi, kometi zimeundwa kwa barafu zilizogandamana na vumbi na vipande vidogovidogo vya mawe.
- Vitufe vya kometi pia viko vingi sana angani na husafiri kwa mwendo wa kasi.

Tanzania wilaya ya Mbozi mkoani Songwe na kingine katika eneo la Malampaka wilaya ya Kwimba mkoani mwanza.

Dunia kulizunguka Jua

Scanned With Scanner App Lite

MFUMO WA JUA

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Mfumo wa Jua ni mpangilio wa sayari nane na magimba mengine yaliyoko angani yanayolizunguka Jua.

Gimba ni kitu kinachoelea angani kikilizunguka Jua kupitia njia yake maalumu.

mfumo wa Jua unaundwa na

a. Jua,
b. sayari,
c. vimondo,
d. meteori,
e. kometi,
f. asteroidi,
g. satalaiti.
h. vumbivumbi la angani na gesi.

Jua ni gimba kubwa lenye nuru kali lililopo angani ambalo hutoa mwanga na joto na lipo katikati ya sayari zote kwenye mfumo wake.

- Sayari zote nane hulizunguka Jua kupitia njia zake maalum za mzingo ziitwazo obiti.
- Sayari hizi ni Zebaki, Zuhura, Dunia, Mirihi, Sumbula, Sarateni, Zohari na Kausi.

Mzunguko wa sayari kulizunguka Jua

Kila sayari hujongea angani ikilizunguka Jua kupitia katika obiti yake. Sayari hutofautiana na nyota.

- Nyota wakati wa usiku zinamweka mweka na nuru yake haitulii.
- Sayari wakati wa usiku nuru yake imetulia na haimweki.

Obiti au njia mzingo za sayari kulizunguka Jua hutofautiana kwa ukubwa na vipenyo kutokana na umbali wa kila sayari kutoka Jua lilipo na ukubwa wa kila sayari.

Scanned With Scanner App Lite

Dunia kulizunguka Jua

- Dunia ni sayari ambayo binadamu huishi.
- Dunia hujizungusha kwenye mhimili wake wakati huohuo hulizunguka Jua.
- Dunia hulizunguka Jua kwa siku 365 na nusu au 366. Kipindi hiki cha siku 365 au 366 ndicho huitwa mwaka mmoja.

Kupatwa kwa mwezi na Jua

Kupatwa kwa Jua au mwezi ni kuzuiliwa kwa nuru ya Jua kuzifikia sayari au mwezi. Sayari au mwezi huweza kuzuiliwa zisipate mwanga wa Jua kabisa

Kupatwa kwa mwezi na Jua ni matokeo ya Dunia kulizunguka Juà.

Kupatwa kwa mwezi: Kupatwa kwa mwezi hutokea wakati Dunia inapopita katikati ya Jua na mwezi na hivyo kuukinga mwezi usipate mwanga kutoka kwenye Jua.

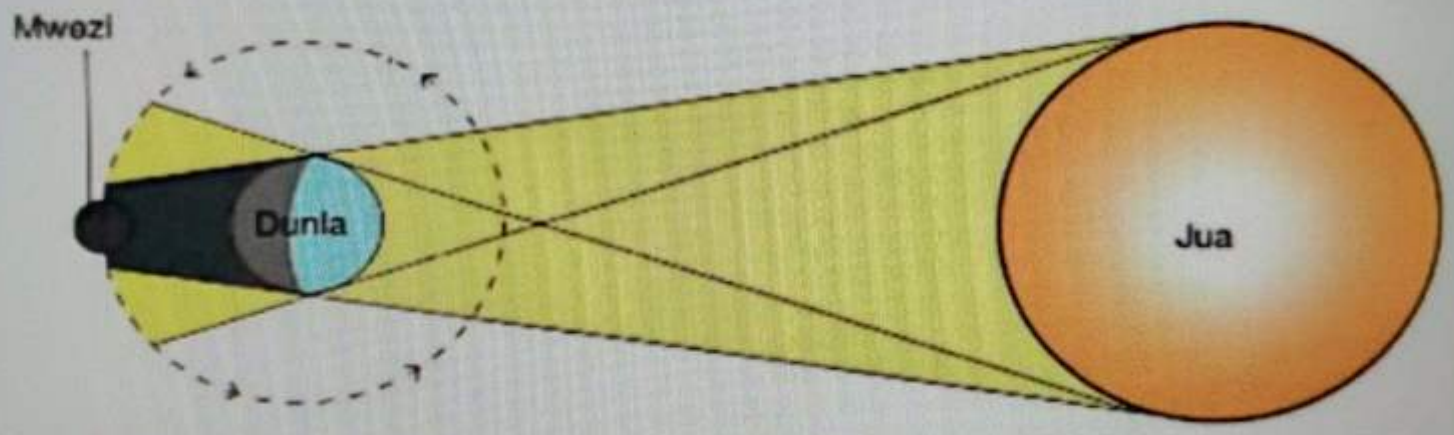

Kupatwa kwa mwezi

Kupatwa kwa Jua: Kupatwa kwa Jua hutokea wakati mwezi unapokuwa katikati ya Dunia na Jua na hivyo kuzuia mwanga wa Jua kufika katika baadhi ya sehemu za uso wa Dunia.

Umbra ni Eneo la uso wa Dunia linalofunikwa kwa kivuli kamili cha mwezi wakati wa kupatwa kwa Jua .

Penumbra eneo la uso wa Dunia linalofunikwa kwa kivuli cha mwezi kisicho kamili wakati wa kupatwa kwa Jua,

Majira ya mwaka

Majira ya mwaka ni vipindi au misimu maalumu ya hali ya hewa katika mwaka

Scanned With Scanner App Lite

Majira ya mwaka

Majira ya mwaka ni vipindi au misimu maalumu ya hali ya hewa katika mwaka

Kwa kawaida kuna aina nne za majira ya mwaka ambazo ni

i. Masika ni kipindi cha mvua nyingi.
ii. Vuli ni kipindi cha mvua kiasi na Jua kiasi.
iii. Kiangazi ni majira ya mwaka yenye jua kali, hakuna mvua kabisa
iv. Kipupwe ni majira ya mwaka yenye baridi kali inayoweza kukausha mimea kama vile mahindi na maharage.

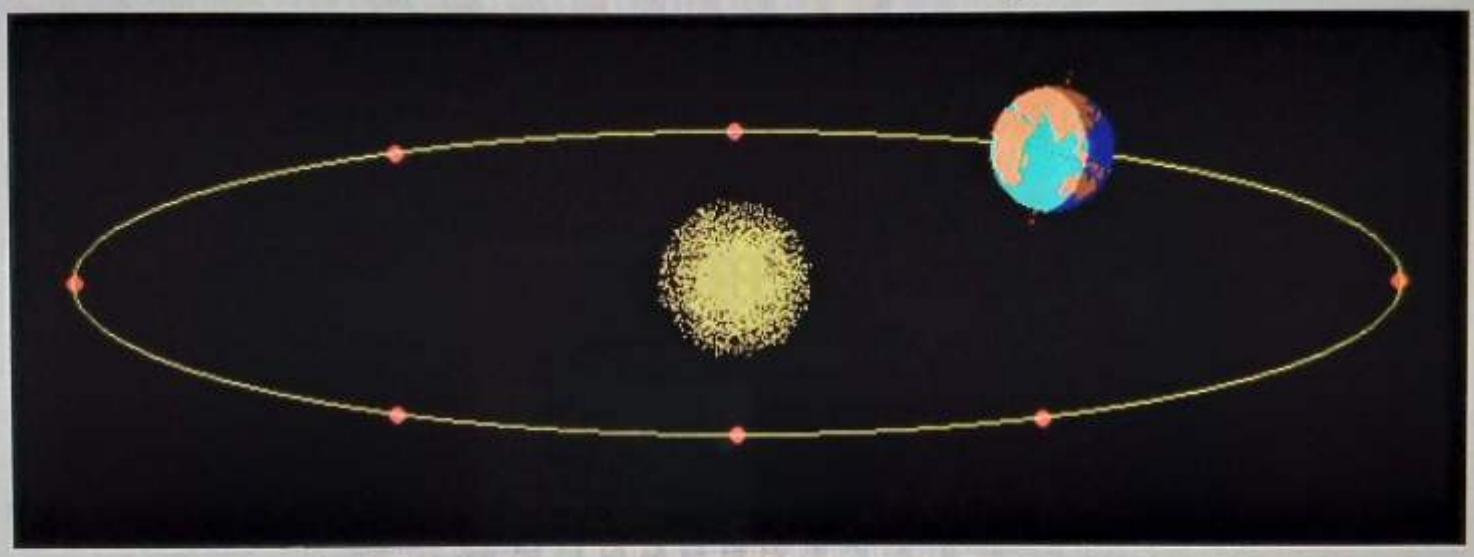

Kiangazi:

Kiangazi ni kipindi katika mwaka kinachotawaliwa na Jua kali na ukosefu wa mvua. Pia, huwa na joto kali mchana na baridi kali wakati wa usiku katika maeneo mengi.

- Tanzania, sehemu zenye vipindi viwili vya mvua kwa mwaka kama vile Arusha, Kilimanjaro, Manyara, Kagera Tanga na visrwa vya Pemba na Unguja hupata
- Kiangazi kuanzia mwezi Juni hadi Septemba mara baada ya mvua za masika na kabla ya mvua za vuli.
- Sehemu zenye kipindi kimoja cha mvua kwa mwaka kama vile Dodoma, Singida, Tabora: Rukwa, Mbeya, Ruvuma, Mtwara na Lindi

Masika:

Masika ni kipindi maalumu katika mwaka kinachotawaliwa na mvua nyingi zinazonyesha mfululizo.

Scanned With Scanner App Lite

Masika:

Masika ni kipindi maalumu katika mwaka kinachotawaliwa na mvua nyingi zinazonyesha mfululizo.

- Kwa maeneo yanayopata mvua mara mbili kwa mwaka, masika huanza mwezi Machi hadi Mei.
- maeneo yenye kipindi kimoja cha mvua. masika au mvua za msimu huanza mwezi Novemba hadi Aprili.
- Mvua za masika ni nzuri kwa kilimo, pia nchi inapambwa kwa uoto wa rangi ya kijani kwani ukame hutoweka.

Kipupwe:

Katika nchi yetu ya Tanzania kipindi cha kipupwe ni majira ya mwaka yenye baridi kali inayoweza kukausha mimea kama vile mahindi na maharage.

- Katika maeneo mengine kipupwe huambatana na mvua inayonyesha kidogokidogo lakini kwa muda mrefu.
- Hali hii ikizidi sana huweza kusababisha kudondoka kwa barafu, theluji na ukungu kwa wingi.
- Kipupwe hutangulia kipindi cha kiangazi katika maeneo yanayopata vipindi viwili vya mvua

Vuli:

Vuli ni kipindi cha mvua kiasi na Jua kiasi. Kipindi hiki huambatana na mvua ndogondogo ambazo huitwa mvua za vuli.

- Mvua za vuli huanza mwezi Oktoba hadi Disemba kwa maeneo yenye vipindi viwili vya mvua.
- Mvua hizi ni muhimu kwa kilimo cha mazao ya muda mfupi kama vile maharage.

Zoezi la 5

Jibu maswali yafuatayo

1. Eleza maana ya maneno yafuatayo:

Scanned With Scanner App Lite

Novemba hadi Aprili.

- Mvua za masika ni nzuri kwa kilimo, pia nchi inapambwa kwa uoto wa rangi ya kijani kwani ukame hutoweka.

Kipupwe:

Katika nchi yetu ya Tanzania kipindi cha kipupwe ni majira ya mwaka yenye baridi kali inayoweza kukausha mimea kama vile mahindi na maharage.

- Katika maeneo mengine kipupwe huambatana na mvua inayonyesha kidogokidogo lakini kwa muda mrefu.
- Hali hii ikizidi sana huweza kusababisha kudondoka kwa barafu, theluji na ukungu kwa wingi.
- Kipupwe hutangulia kipindi cha kiangazi katika maeneo yanayopata vipindi viwili vya mvua

Vuli:

Vuli ni kipindi cha mvua kiasi na Jua kiasi. Kipindi hiki huambatana na mvua ndogondogo ambazo huitwa mvua za vuli.

- Mvua za vuli huanza mwezi Oktoba hadi Disemba kwa maeneo yenye vipindi viwili vya mvua.
- Mvua hizi ni muhimu kwa kilimo cha mazao ya muda mfupi kama vile maharage.

Zoezi la 5

Jibu maswali yafuatayo

1. Eleza maana ya maneno yafuatayo:

(a) Mizazi (b) Obiti

2. Mfumo wa Jua unajumuisha sayari nane. Iaja sayari hizo kwa mpangilio wake.
3. Ni vipindi gani vya majira ya mwaka hudhihirika zaidi katika nchi ya Tanzania?
4. Nini maana ya siku mlingano?
5. Tofautisha kati ya kupatwa kwa Jua na kupatwa kwa mwezi.
6. Eleza sifa za kipupwe na vuli.

Scanned With Scanner App Lite

RASILIMALI ZA TANZANIA

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Rasilimali na maeneo zilipo nchini Tanzania

Tanzania ni nchi yenye rasilimali nyingi, zenye thamani kubwa na zinazochangia katika ukuaji wa uchumi wa taifa. Baadhi ya rasilimali za asili zilizopo Tanzania ni kama vile ardhi, misitu ya asili, maji ya mito, maziwa na bahari, madini ya aina mbalimbali, mbuga na hifadhi za wanyama na gesi asilia.

Rasisilimali ardhi

Ardhi ni muhimu sana kwa ustawi wa taifa na uhai wa binadamu. Ardhi imebeba rasilimali za asili na zisizo za asili. Ardhi huhifadhi madini, misitu, mifugo, mbuga za wanyama na hifadhi za wanyama na viumbe mbalimbali.

Vikwazo katika matumizi ya rasilimali ardhi

- Upungufu wa maarifa na uelewa juu ya matumizi endelevu ya ardhi:
- Upungufu wa fedha:
- Upungufu wa wataalamu na vitendea kazi:
- Kasi kubwa ya ongezeko la watu na mifugo:
- Uelewa mdogo wa wananchi kuhusu sera, sheria, kanuni na taratibu za usimamizi wa sekta ya ardhi:

Namna ya kukabiliana na vikwazo]uu ya matumizi ya rasilimali ardhi

Zifuatazo ni njia za kukabiliana na vikwazo katika matumizi ya ardhi.

- Kuandaa na kusimamia sera na sheria za matumizi endelevu ya ardhi:
- Utoaji wa elimu ya uhifadhi na utunzaji wa ardhi:
- Utoaji wa elimu kwa umma juu ya matumizi endelevu ya ardhi:
- Kudahili wataalamu wa kutosha kwenye fani ya ardhi:

Njia za kutunza rasilimali ardhi

Scanned With Scanner App Lite

Njia za kutunza rasilimali ardhi

Rasilimali ardhi inatakiwa itunzwe kwani ikiharibiwa maisha ya binadamu, viumbe na rasilimali nyingine zilakuwa hatarini kupotea. Njia zifuatazo zinaweza kutumika kutunza rasilimali ardhi.

- Upandaji miti:
- Uvunaji endelevu wa misitu:
- Kutumia njia bora za kilimo:
- Ufugaji bora:

Rasilimali maji

Maji ni rasilimali muhimu sana kwa viumbe hai vyote ikiwemo mimea. Maji pia ni chanzo kizuri cha nishati ya umeme. Binadamu hutumia maji katika matumizi kama kunywa, kupikia, kufulia, kufanyia usafi, kumwagilia bustani na mazao mengineyo.

Baadhi ya maziwa ya Tanzania ni

i. Ziwa Victoria linapatikana katika mikoa ya Mwanza, Kagera, Mara, Simiyu na Geita. Ziwa hili lina ukubwa wa kilomita za mraba 35,088.
ii. Ziwa Tanganyika linalopatikana katika mikoa ya Kigoma, Katavi na Rukwa. lina ukubwa wa kilomita za mraba13, 489.
iii. Ziwa Nyasa linapatikana katika mikoa ya Mbeya, Njombe na Ruvuma. Ziwa hili lina ukubwa wa kilomita za mraba 8,105.
iv. Ziwa Rukwa, ambalo lipo katika mikoa ya Rukwa, Katavi na Songwe lina ukubwa wa kilomita za mraba 5,760.
v. ziwa Eyasi lenye ukubwa wa kilomita za mraba 1,050 linalopatikana katika mkoa wa Manyara.
vi. Ziwa Natron lenye ukubwa wa kilomita za mraba 1,040 linapatikana katika mkoa wa Arusha.
vii. Ziwa Manyara lina ukubwa wa kilomita za mraba 230.5 linapatikana katika mikoa ya Manyara na Arusha.

Baadhi ya mito mikubwa iliyopo Tanzania ni

mto Ruvuma, mto Rufiji, Mto Pangani na mto Ruaha. mto Wami, mto Malagarasi, mto Kagera, mto Mara, mto Ruvu na mto Kilombero.

Scanned With Scanner App Lite

Rasilimali ya maji ya mito, maziwa na bahari hutumika katika shughuli za uvuvi.

Uvuvi

Samaki huwapatia wananchi lishe, kipato na ajira

Faida za uvuvi

Uvuvi una faida nyingi kwa mtu mmojammoja na taifa kwa ujumla. Baadhi ya faida hizo ni pamoja na:

- Upatikanaji wa samaki kwa ajili ya chakula cha binadamu
- Upatikanaji wa ajira kwa Watanzania kwa kuvua, kuuza samaki
- Upatikanaji wa mapato ya serikali kutokana na kodi inayotokana na mauzo ya samaki
- Upatikanaji wa vifaa vya mapambo vinavyotokana na mazao ya baharini kama vile simbi, kauri, kombe na koa.

Njia za kutunza rasilimali maji

Zipo njia mbalimbali za kutunza rasilimali maji. Baadhi ya njia hizi ni kama:

- Kuwa na sera jumuishi kwa ajili ya matumizi endelevu ya maji.
- Kutunza na kuhifadhi vyanzo vya maji;
- Kuvuna maji wakati wa mvua na kuyahifadhi kwa ajili ya matumizi ya baadaye;
- Kutumia teknolojia ya kusafisha maji yaliyotumika na kuyatumia kwenye shughuli za kibinadamu kama kilimo cha umwagiliaji;
- Kutoa elimu kwa umma juu ya namna nzuri ya kutunza na kutumia maji;
- Kukagua na kufanyia matengenezo miundombinu ya maji ili kuepuka upotevu wa maji;
- Kutumia njia bora za matumizi ya maji mfano, kilimo cha matone katika bustani za miti, mbogamboga, maua na matunda.
- Kupiga marufuku utiririshaji wa maji taka kutoka viwandani na majumbani kwenda kwenye vyanzo vya maji; na
- Kuhimiza utunzaji wa mazingira hasa kandokando ya vyanzo vya maji;

Vikwazo katika matumizi ya rasilimali maji

Rasilimali maji inakabiliwa na vikwazo mbalimbali. Baadhi ya vikwazo hivyo ni kama vifuatavyo:

Scanned With Scanner App Lite

Rasilimali maji inakabiliwa na vikwazo mbalimbali. Baadhi ya vikwazo hivyo ni kama vifuatavyo:

- Uharibifu wa vyanzo vya maji kutokana na matumizi ya ardhi yasiyo endelevu.
- Uchakavu na pia uharibifu wa makusudi wa miundombinu ya maji unaosababisha maji kupotea njianl kabla ya kufika kwa wateja:
- Upungufu wa elimu ya namna nzuri ya kutunza na kutumia maji;
- Matumizi ya maji kuwamakubwazaidi yakiasichamajikinachopatikana;
- Kutokuwa na sehemu maalumu kwa ajili ya mifugo kupata maji, hivyo kusababisha uharibifu wa vyanzo vya maji;
- Teknolojia ya uvunaji wa maji hasa wakati wa mvua nyingi bado ni changa;
- Mabadiliko ya tabianchi hali inayosababisha upungufu wa maji;
- Uchafuzi wa maji kutokana na viwanda kutiririsha maji yenye kemikali kwenye vyanzo vya maji; na
- Ukataji wa miti hovyo kandokando ya mito, maziwa na mabwawa ambapo huharibu vyanzo vya maji.

Namna ya kukabiliana na vikwazo

Ifuatayo ni mikakati ya kukabiliana na vikwazo katika matumizi ya rasilimali maji:

- Kutekeleza sera, sheria na taratibu za matumizi bora ya maji;
- Kutunza na kuendeleza vyanzo vya maji;
- Kutoa taarifa za upotevu wa maji kwenye taasisi inayohusika;
- Kutunza maji kwa kuzula uvujaji wa maji ya majumbani, ofisi za umma na viwandani;
- Ujenzi wa matambo kwa ajili ya maji ya mifugo ili mifugo hiyo isiharibu vyanzo vya maji;
- Kutoa elimu juu ya uvuvi unaozingatia sheria, kanuni na taratibu kwa wavuvi
- Kuhamasisha wadau wa sekta ya uvuvi kuhusu sera, sheria na kanuni za uvuvi;
- Utunzaji wa mazingira kwa mfano kutochafua maji, kutochoma moto uoto wa asili unaosababisha ukosefu wa mvua kwa ajili ya maji;
- Kuhimiza uadilifu na uzalendo ili kuepuka vitendo vya uharibifu wa vyanzo vya maji; na
- Kuandaa wataalamu wa kutosha wa uvuvi ambao watahusika kutoa elimu juu ya utunzaji wa maji.

Scanned With Scanner App Lite

Zoezi la 2

1. Taja vyanzo vitatu vya maji vipatikanavyo Tanzania.
2. Taja sababu tatu zinazoyafanya maji kuwa rasilimali muhimu.
3. Eleza mambo matatu ya kuzingatia ili rasilimali maji iwe endelevu.
4. Eleza mambo unayoweza kufanya katika familia yako ili rasilimali maji itumike vizuri.

Rasilimali misitu

Msitu ni eneo lenye mkusanyiko wa miti mingi mikubwa na midogo, vichaka na nyasi. Mara nyingi, misitu haikaliwi na watu. Tanzania imebahatika kuwa na misitu ya asili na ile ya kupandwa.

- Misitu ni chanzo cha mvua.
- Misitu ni makazi ya viumbe hai kama wanyama, ndege na wadudu
- Misitu ni kivutio cha watalii.
- misitu ni chanzo cha malighafi za kutengeneza dawa kwa ajili ya magonjwa ya binadamu, wanyama na mimea

Njia mbalimbali za kutunza rasilimali misitu

Zifuatazo ni njia za kutunza rasilimali misitu:

a. Kusimamia na kuitekeleza vizuri sera na sheria ya matumizi endelevu ya misitu;
b. Kutumia vyanzo mbadala vya nishati kama gesi, gesivunde, umeme wa Jua na wa upepo,
c. Kutoa elimu kwa jamii inayoishi karibu na misitu kuhusu matumizi endelevu ya misitu;
d. Kutengeneza 'makingamoto' kwenye eneo la misitu ili moto ukitokea usienee eneo kubwa; na
e. Jamii hasa zilizoko kandokando ya misitu kutumia misitu kama chanzo cha mapato, kama ufugaji wa nyuki, badala ya kuharibu misitu kwa kukata miti kwa ajili ya mbao, mkaa au kuni

Changamoto zitokanazo na matumizi ya rasilimali misitu

Zifuatazo ni changamoto zinazotokana na matumizi ya misitu:

Scanned With Scanner App Lite

Zifuatazo ni changamoto zinazotokana na matumizi ya misitu:

a. Upungufu wa wataalamu wa misitu wa kutoa elimu juu ya matumizi endelevu ya misitu;
b. Uchomaji misitu;
c. Uvunaji wa misitu usio endelevu;
d. Biashara haramu ya mazao ya misitu; na
e. Mwingiliano wa shughuli za kibinadamu kwenye sehemu zenye misitu kama ufugaji, kilimo na urinaji wa asali usiofuata sheria, kanuni na taratibu.

Namna ya kukabiliana na changamoto hizo

Zipo mbinu ambazo zinaweza kutumika vyema kukabiliana na changamoto za matumizi ya rasilimali misitu. Baadhi ya mbinu hizi ni pamoja na:

- Kutekeleza sera ya matumizi endelevu ya misitu;
- Kuongeza wataalamu wanaoweza kutoa elimu ya matumizi endelevu ya misttu;
- Kuweka utaratibu sahihi kwa wananchi walioko kandokando ya misitu ikiwemo kutumia rasilimali hiyo kujipatia kipato kwa njia za kuifanya rasilimali hii kuwa endelevu. Kwa mfano, ufugaji wa nyuki kwa ajili ya uzalishaji wa asali.

Zoezi la. 3

1. Taja faida nne za misitu.
2. Eleza mambo matatu yanayoweza kuharibu rasilimali misitu.
3. Orodhesha vitendo vitatu vinavyoweza kufanyika ili kulinda rasilimali misitu.
4. Eleza uhusiano uliopo kati ya ardhi, misitu na maji.

Mbuga za wanyama

Tanzania imebahatika kuwa na mbuga nyingi za wanyama. Takribani asilimia 38 ya ardhi ya Tanzania imetengwa kwa ajili ya mbuga za wanyama. Wanyama hawa ni simba, tembo, faru, chui na nyati. Wanyama wengine wanaopatikana katika mbuga za wanyama za Tanzania ni twiga, kiboko, swala, nyumbu, pundamilia, duma, mamba,jamii ya nyani, fisi, digidigi, mbwa mwitu, ngiri, pofu, punda na wengine wadogowadogo.

Katika mbuga hizi, pia, kuna ndege wengi wenye rangi nzuri za kuvutia. Vilevile, kuna vipepeo wenye rangi mbalimbali na wadudu wa aina nyingi. Watalii hutembelea mbuga zetu za wanyama kujionea wanyama, ndege na vipepeo.

Scanned With Scanner App Lite

Njia za utunzaji wa mbuga za wanyama

Njia za utunzaji wa mbuga za wanyama Tanzania ni kama jfuatavyo:

- Utengenezaji na utekelezaji wa sera na sheria ya matumizi endelevu ya mbuga za wanyama;
- Kuwepo kwa wataalamu wa wanyamapori wa kutosha ili kusimamia mbuga za wanyama
- kutoa elimu juu ya uhifadhi wa wanyama kwa jamii zilizo karibu na mbuga za wanyama;
- Pawepo na ulinzi madhubuti wa wanyama pori dhidi ya majangili;
- Uwepo wa mipango ya matumizi bora ya ardhi ili kuepusha mwingiliano wa matumizi ya ardhi. Mfano, mbuga za wanyama na matumizi ya binadamu kama kilimo na ufugaji.

Changamoto zinazozikabili mbuga za wanyama

Baadhi ya changamoto zinazozikabili mbuga za wanyama Tanzania ni:

a. Upungufu wa rasilimali fedha na wataalamu wa wanyamapori
b. Upungufu wa vifaa kwa ajili ya ulinzi wa mbuga za wanyama
c. Upungufu wa maji na malisho unaosababisha vifo vya wanyamapori.
d. Ujangili unaosababisha vifo vya wanyamapori
e. Mwingiliano wa binadamu na wanyamapori,

Namna ya kukabiliana na changamoto katika mbuga za wanyama

Njia zifuatazo zinaweza kutumika kukabiliana na changamoto zinazozikabili mbuga za wanyama Tanzania:

i. Kuongeza idadi ya wataalamu wa wanyamapori wenye weledi
ii. Kuwa na mpango wa matumizi bora ya ardhi kwa matumizi endelevu kwa ajili ya wanyamapori,
iii. Kuongeza bajeti kwa ajili ya usimamizi endelevu wa mbuga za wanyama;
iv. Kutunza mazingira,
v. Kuwepo ufuatiliaji wa wanyamapori ili kubaini matatizo yanayowakabili wanyama
vi. Kuwepo kwa mikakati endelevu ya kupambana na ujangili.

Scanned With Scanner App Lite

Madini

Tanzania imebahatika kuwa na aina nyingi za madini, mengine yakiwa ni yenye thamani kubwa sana. Baadhi ya madini hayo ni Tanzanaite, dhahabu, aimasi, chuma, makaa ya mawe, shaba, ulanga, risasi, fosfeti, chumvi na magadi. Kati ya madini hayo, Tanzanaite ni madini yanayopatikana Tanzania pekee.

- Madini ya Tanzanaite yanapatikana katika mkoa wa Manyara.
- Aimasi hupatikana Mwadui katika mkoa wa Shinyanga.
- Dhahabu hupatikana katika mikoa ya Geita, Mara, Shinyanga na Chunya katika mkoa wa Mbeya.
- Madini ya ulanga huchimbwa katika mkoa wa Morogoro wilaya ya Ulanga.

Njia za kutunza rasilimali madini

Zipo njia mbalimbali za kutunza rasilimali madini. Baadhi ya njia hizo ni:

- Uwepo wa viwanda vya kuongeza thamani madini Tanzania.
- Uwepo wa masoko ya kuuza madni nchini Tanzania.
- Uhifadhi wa madini hazina.
- Uwepo wa sera na sheria nzuri za uchimbaji rasilimali madini kwa ajili ya maendeleo endelevu:
- Kuweka mipaka ya uchimbaji juu na chini ya uso wa ardhi:
- Kuchimba madini kwa ajili ya maendeleo endelevu:
- Usimamizi wa sheria, kanuni na taratibuza uchimbaji wa madini:

Changamoto zitokanazo na uchimbaji wa rasilimali madini

Zipo changamoto mbalimbali zinazotokana na uchimbaji wa madini. Zifuatazo ni baadhi ya changamoto hizo:

- Upungufu wa wataalamu wa madini
- Uwepo wa sheria zisizo rafiki kwa wachimbaji na wafanyabiashara wa madini
- Uuzaji wa madini ghafi badala ya kuyachakata na kuyaongezea thamani;
- Uharibifu wa mazingira utokanao na uondoshaji wa uoto wa asili.
- Upungufu wa teknolojia ya uchakataji wa madini

Scanned With Scanner App Lite

- Utoroshaji wa madini ghafi nje ya nchi na kusababisha taifa kukosa fedha za kigeni; na
- Ukosefu wa uzalendo unaosababisha wachimbaji wazawa kuuza madini ghafi nje ya nchi

Namna ya kukabiliana na changamoto hizo

Njia za kukabiliana na changamoto hizo ni kama ifuatavyo:

a. Kuwa na sera na sheria nzuri ya uchimbaji wa madini na kuisimamia;
b. Kuweka mipaka ya uchimbaji juu na chini ya uso wa ardhi ili kuepuka maporomoko
c. Uchimbaji wa madini uwe ni kwa ajili ya maendeleo endelevu
d. Ujenzi wa viwanda vya kuchakata madini ili kuyaongezea thamani;
e. Uwepo wa minada ya madini nchini Tanzania;
f. Kutoa elimu bora kwa Watanzania watakaosimamia sekta ya madini;
g. Kuwa waadilifu na wazalendo ili kuzuia madini kutoroshwa nje ya nchi
h. Ushirikiano kati ya idara mbalimbali kama ardhi, mazingira, maofisa madini, maofisa blashara na wachimbaji

Miundombinu

Miundombinu ni rasilimaJi za kutengenezwa. Rasilimali hizi ni kama vile barabara, madaraja, njia za reli, bandari na viwanja vya ndege.

Njia za kutunza miundombinu

Njia za kutunza miundombinu ya Tanzania ni kama zifuatazo:

a. Wananchi na watumiaji wa miundombinu waelimishwe kuhusu umuhimu wa kutunza na namna bora ya kutumia miundombinu hiyo ili idumu kwa muda mrefu;
b. Wataalamu wa ujenzi wa miundombinu na wasimamizi wawe wazalendo na wadilifu katika kutumia vifaa kulingana na thamani ya fedha ili wajenge miundombinu yenye ubora na itakayodumu kwa muda mrefu;
c. Ujenzi imara wa miundombinu wenye kufuata vigezo vyote muhimu kulingana na sheria kanuni na taratibu za nchi ili miundombinu idumu kwa muda mrefu;
d. Wananchi wapewe elimu ya namna ya kutunza na kulinda miundombinu kama barabara, reli, bandari, viwanja vya michezo na viwanja vya ndege;
e. Baada ya kuelimishwa, watakaoendelea kuharibu miundombinu wapewe adhabu kali ili

Scanned With Scanner App Lite

e. Baada ya kuelimishwa, watakaoendelea kuharibu miundombinu wapewe adhabu kali ili iwe fundisho kwa wengine;

f. Pawepo na ufuatiliaji wa matumizi ya miundombinu hiyo na kuikarabati pale inapoharibika; na

g. Utunzaji wa mazingira uwe endelevu Hi miundombinu nayo idumu kwani imejengwa ardhini.

Vikwazo vinavyokabill ujenzi, utunzaji na matumizi ya miundombinu

Miundombinu ya Tanzania inakabiliwa na changamoto mbalimbali. Baadhi ya changamoto hizo ni:

a. Uharibifu wa uoto wa asili wakati wa utengenezaji wa miundombinu;

b. Jamii isiyo na uadilifu na uzalendo ambayo huharibu miundombinu. Mfano kuondoa alama za barabarani, kuvunja madaraja na kupasua taa za barabarani;

c. Upungufu wa wataalamu wa kutoa elimu juu ya matumizi bora ya miundombinu;

d. Ajali, mafuriko na maporomoko, yanayosababisha uharibifu wa miundombinu;

e. Wananchi kupitisha mifugo sehemu zilizojengwa miundombinu na kusababisha uharibifu;

f. Kutokuwepo na ufuatiliaji madhubuti unaobaini upungufu wa matumizi ya miundombinu hiyo na kufanyiwa marekebisho kabla ya uharibifu mkubwa; na

g. Upungufu wa fedha kwa ajili ya kufanya marekebisho ya miundombinu.

Namna bora ya kukabiliana na vikwazo hivyo

Njia za kukabiliana na changamoto za matumizi ya miundombinu ya Tanzania ni kama ifuatavyo:

a. Baada ya ujenzi wa miundombinu zifanyike juhudi za urejeshaji wa uoto sehemu zinazoharibiwa;

b. Wananchi na watumiaji wa miundombinu waelimishwe umuhimu wa kutunza na namna bora ya kutumia miundombinu hiyo ili idumu kwa muda mrefu;

c. Wataalamu wa ujenzi wamiundombinunawasimamiziwawewazalendo ili watumie vifaa bora kulingana na thamani ya fedha iliyotengwa ili idumu kwa muda mrefu;na

d. Utunzaji wa mazingira uwe endelevu.

Scanned With Scanner App Lite

Zoezi la 5

1. Jibu maswall yafuatayo
2. Taja aina mbili za rasilimali.
3. Maliasili ni nini?
4. Taja rasilimali nne zinazopatikana Tanzania.
5. Taja sababu kuu mbili za Tanzania kutunza rasilimali zake.
6. Pendekeza njia nne za wakulima kutunza ardhi wanayotumia.
7. Eleza mambo manne yanayochangia uharibrfu wa rasilimali zisizo za asili.
8. Eleza mbinu mbili za kutatua changamoto zitokananzo na matumizi ya rasilimali misitu.
9. Kwanini ni muhimu kulinda rasilimali za madini?
10. Eleza njia tatu utakazotumia kutunza rasilimali wanyamapori.
11. Taja vyanzo viwili vya uvuvi.

Scanned With Scanner App Lite

UJASILIAMALI

MAARIFA YA JAMII - Darasa la Sita

Makundi ya ujasiriamali kwa Tanzania

Kutokana na Sera ya kuendeleza biashara ndogo na za kati Tanzania ya mwaka 2003, ujasiriamali biashara umegawanywa katika makundi manne. Mgawanyo katika makundi haya umefanywa kutokana na idadi ya wafanyakazi na kiasi cha mtaji anachomiliki mjasiriamali biashara. Makundi ya ujasiriamali biashara ni kama ifuatavyo:

1. Ujasiriamali biashara mdogo mdogo: Kundi hili lina wafanyakazi wasiozidi wanne na mtaji usiozidi shilingi milioni tano;
2. Ujasiriamali biashara mdogo: Kundi hili lina wafanyakazi watano hadi 49 na mtaji wa kuanzia milioni tano hadi milioni mia mbili;
3. Ujasiriamali biashara wa kati: Hili ni kundi lenye wafanyakazi kati ya 50 hadi 99 na wenye mtaji wa zaidi ya shilingi milioni mia mbili hadi milioni mia nane; na
4. Ujasiriamali biashara mkubwa: Kundi hili lina wafanyakazi 100 na zaidi na mtaji wa zaidi ya shilingi milioni mia nane.

Kwa kundi ambalo litakuwa na vigezo vinavyokinzana, kiasi cha mtaji kitatumika kuamua. Kwa mfano kama wajasiriamali biashara watakuwa na idadi ya wafanyakazi wanne, lakini wana mtaji wa shilingi milioni mia mbili, basi kundi hili litakuwa ni la wajasiriamali biashara wa kati.

Sifa za mjasiriamali

Zipo sifa zinazomfanya mtu kuwa mjasiriamali. Sifa hizi ni kama ifuatavyo:

- Mjasiriamali ni mtu mwenye maono na anayetimiza ndoto yake mwenyewe.
- Mjasiriamali ana uwezo wa kuwashawishi wengine kununua bidhaa au huduma anayoitoa.
- Mjasiriamali ni mtu mbunifu anayeweza kutatua changamoto na matatizo yanayoikabili jamii inayohusika.
- Ni mtu mwenye uwezo wa kuwasikiliza wateja wake na kuwahudumia kwa kadri ya mahitaji yao.
- Awe na uwezo wa kuyatambua mahitaji ya jamii na kuyatimiza kwa kuanzisha biashara itakayokidhi mahitaji husika.

Scanned With Scanner App Lite

- Ni mtu mwenye uthubutu wa kufanya kitu anachokifikiria kwa vitendo.
- Ni mtu mwenye ujasiri wa kufanya maamuzi kwa wakati nakuyasimamia;
- Ni mtu anayeweza kubadilika kulingana na mazingira.
- Ni mchapakazi na anayejituma.
- Ni mpambanaji.

Faida ya kuwa mjasiriamali

Zipo faida nyingi za kuwa mjasiriamali. Baadhi ya faida hizo ni kama ifuatavyo:

- Kufanya shughuli unayoipenda;
- Kutumia vipaji vyako vizuri kwa sababu utakuwa mbunifu kila wakati;
- Kujiongoza na kujisimamia wewe mwenyewe
- Kujipatia kipato binafsi na familia yako:
- Kupata ajira na kutoa fursa za ajira kwa wengine;
- Kupata rasilimali ambazo unaweza kurithisha watoto;
- Kutumia ipasavyo rasilimali zinazopaatikana katika mazingira;
- Kutoa bidhaa na huduma wanazohitaji wengine;
- Kuchangia ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini kwenye jamii na taifa; na
- Kupunguza tofauti za maendeleo baina ya watu, mikoa na nchi kwani biashara hukuza uchumi wa mtu binafsi na taifa kwa ujumla.

Zoezi la 2

jibu maswali yafuatayo

1. Taja sifa kuu nne za mjasiriamali.
2. "Taja faida tano za kuwa mjasiriamali.
3. Eleza vitu vitatu vinavyomtofautisha mjasiriamali na mfanyabiashara.
4. Eleza makundi mawili ya ujasiriamali kwa Tanzania

Mambo muhimu ya kuzingatia kabla ya kuanza ujasiriamali biashara

Yapo mambo muhimu ya kuzingatia kabla ya kuanza ujasiriamali biashara ili biashara iwe ni yenye tija. Baadhi ya mambo hayo ni pamoja na:

Scanned With Scanner App Lite

Yapo mambo muhimu ya kuzingatia kabla ya kuanza ujasiriamali biashara ili biashara iwe ni yenye tija. Baadhi ya mambo hayo ni pamoja na:

1. Kuwa na wazo la kibiashara:Tengeneza wazo la kibiashara ambalo linaweza kukuingizia fedha.Wazo la biashara linaweza kutoka kwenye changamoto zinazoikabili jamii inayokuzunguka;
2. Fanya utafiti wa wazo lako na mahali utakapofanyia ujasiriamali: Fanya utafiti wa kipato cha watu unaotegemea kuwauzia bidhaa au huduma zako.Jiamini na ujisimamie vizuri. Usiingie kwenye biashara kwa kuiga. Weka biashara yako mahali ambapo wateja wako wanaweza kufika na kujipatia mahitaji yao;
3. Andaa mpango wa biashana: Mpango wa biashara ni ramani inayoonesha unakwenda wapi kibiashara na njia utakayopitia. Mpango uonesha gharama, rasilimali, na mtiririko wa fedha, mali zinazotumika kuzalisha bidhaa au huduma;
4. Fahamu mahitaji ya wateja wako: Yafahamu vizuri mahitaji ya wateja wako ili uweze kuwahudumia kikamilifu. Jiulize aina ya bidhaa zinazokidhi mahitaji ya wateja wako;
5. Jifunze kuhudumia watu: Kufanya biashara huhusisha kuhudumia watu wa aina mbalimbali.Hivyo, jiandae kukabiliana na changamoto kuhusui aina ya watu na namna ya kuishi nao. Watu wanaweza kuwa wateja au wafanyakazi;
6. Jenga tabia ya kujifunza vitu vipya: Kuwa tayari kujifunza vitu vipya. Katika kujifunza kuna kufanya makosa, kuanguka, kusimama tena na kuanza upya. Hatua hizi zitakusaidia kujielimisha zaidi na kuboresha biashara yako;
7. Zingatia masuala ya kisheria: Shughulikia masuala ya kisheria kwa kutumia wataalamu wenye uwezo kama washauri ili kuepuka kufanya makosa, kuingia gharama kubwa na pengine kuvuruga kabisa biashara yako au kuvunja sheria na taratibu za nchi. Masuala kama haki za wafanyakazi, kodi, mikataba na mengineyo ni muhimu kuyafahamu kwa kina ili kuepuka hasara katika biashara yako;
8. Kujiamini kwa kite unachotaka kufanya: Jiamini kuwa unaweza kufanya biashara. Amini kwamba unaweza na utafanikiwa;
9. Pata elimu ya masuala ya fedha: Tumia washauri wenye uwezo kupata maelezo kuhusu yafuatayo:

a. Kiasi cha fedha unachohitaji ili kuanzisha biashara inayohusika;
b. Kiasi cha fedha utakachohitaji kama gharama za uendeshaji;
c. Biashara yako itatengeneza faida kiasi gani; na
d. Utauza kiasi gani kabla ya kupata faida.

Scanned With Scanner App Lite

Changamoto zinazowakabili wajasiriamali biashara wadogowadogo na wakubwa wa Tanzania

Zipo changamoto ambazo huwapata wajasiriamali biashara wadogowadogo na wadogo wa Tanzania. Kuna umuhimu wa kuzibaini ili kutafuta njia za kukabiliana nazo hatimaye kupata mafanikio. Utafiti wa mwaka 2012 kuhusu wajasiriamali biashara wa Tanzania ulibaini changamoto mbalimbali zinazowakabili wajasiriamali biashara wa Tanzania. Changamoto hizo ni kama ifuatavyo:

1. Upungufu wa mtaji wa kufanya ujasiriamali biashara;
2. Kutokuwa na soko la uhakika la bidhaa na huduma zinazotolewa na wajasiriamali biashara;
3. Mahitaji kidogo ya bidhaa na huduma;
4. Bei ndogo ya bidhaa na huduma zinazotolewa na wajasiriamali biashara. Hii inatokana na uwezo mdogo wa kiuchumi unaosababisha mzunguko wa fedha kuwa mdogo na hivyo soko kuwa dogo;
5. Gharama kubwa za kupata mikopo kwa ajili ya shughuli za ujasiriamali biashara;
6. Urasimu kutoka kwenye mamlaka zinazohusika na shughuli za ujasiriamali biashara;
7. Ukosefu wa malighafi;
8. Ukosefu wa sehemu sahihi na wezeshi za kufanyia ujasiriamali hivyo wajasiriamali biashara wadogowadogo na wadogo kufanya shughuli zao juani kwenye mvua na vumbi;
9. Upungufu wa wataalamu wa kutengeneza bidhaa na kutoa huduma;
10. Kutokuwa na maarifa ya kutosha juu ya kufanya ujasiriamali biashara kwa ufanisi;
11. kukosa taarifa muhimu zinazohusu wateja au masoko na bidhaa zinakopatikana;

Imani potofu katika ujasiriamali biashara

Baadhi ya imani hizo ni:

i. Ujasiriamali biashara ni kipaji cha kuzaliwa. Baadhi ya watu wanaamini kwamba usipokuwa na kipaji cha ujasiriamali biashara cha kuzaliwa, huwezi kufanikiwa katika ujasiriamali biashara. Hata hivyo, mtu yeyote anaweza kuwa mjasiriamali, jambo la msingi ni kujifunza kanuni na sifa za ujasiriamali biashara zitakazokuwezesha kufanya ujasiriamali biashara kwa mafanikio;

ii. Uwezo mkubwa wa kifedha. Baadhi ya watu huamini kuwa, huwezi kufanikiwa bila

Scanned With Scanner App Lite

kuwa na fedha za kutosha. Hii sio kweli. Sio lazima uwe na fedha za kutosha ili ufanikiwe katika ujasiriamali biashara. Pamoja na umuhimu wa rasilimali fedha katika biashara, mtu anaweza kuanza biashara akiwa na fedha kidogo na akafanikiwa;

(Hi) Wajasiriamali biashara ni watu waliofeli kielimu na kijamii. Wapo baadhi ya watu wanaoamini kwamba, mtu anayeamua kuwa mjasiriamali biashara, anafanya hivyo kutokana na kushindwa kupata ajira na kushindwa kuendelea na masomo. Hili nalo sio kweli, japo kuna watu walioamua kuwa wajasiriamali biashara baada ya kukosa ajira au kushindwa kuendelea na masomo, mafanikio yao yanatokana na sifa walizonazo na uwezo wao wa kuheshimu kanuni za ujasiriamali.

(iv) Ili ufanye biashara kwa mafanikio lazima usome masomo ya biashara. Hii ni imani potofu na imewafanya baadhi ya watu waliosoma masomo mengine kutothubutu kuanzisha biashara. Ukweli ni kwamba biashara inaweza kufanywa na mtu yeyote ili mradi azingatie kanuni za ujasiriamali.

Njia za kukabiliana na changamoto zinazowakabili wajasiriamali biashara wa Tanzania

Zipo changamoto ambazo serikali inatakiwa kukabiliana nazo na zile ambazo mjasiriamali biashara binafsi anatakiwa akabiliane nazo. Baadhi ya changamoto ambazo serikali inatakiwa kukabiliana nazo kulingana na matokeo ya utafiti kuhusu wajasiriamali wa Tanzania wa mwaka 2012 ni kama ifuatavyo:

a. Serikali kuboresha hudumaza wajasiriamali biashara mfano,uboreshaji wa miundombinu kama umeme, maji, barabara na madaraja hasa maeneo ya vijijini;
b. Kuboresha mafunzo ya utengenezaji wa bidhaa mbalimbali mfano namna ya kuhifadhi na kutengeneza bidhaa za ngozi. Hii ina maana kwamba kama mjasiriamali anataka kufanya ujasiriamali wa kutengeneza bidhaa za ngozi, serikali iwe imeshawaandaa wataalum hawa;
c. Kupunguza urasimu katika maswala yanayohusu kufanya biashara;
d. Kuboresha mifumo ya ulipaji kodi kwa wajasiriamali biashara;
e. Kuimarisha soko la ndani na nje la bidhaa na huduma zinazozalishwa na wajasiriamali biashara wa Tanzania. Hii itawezekana kwa serikali

kuwashawishi wananchi kutumia bidhaa za ndani. Pia, serikali kuweka mazingira ya kuzifanya bidhaa za ndani kuwa na bei ndogo kuliko zile za nje. Kama kodi ya bidhaa za nje itakuwa kubwa, na mazingira ya wajasiriamali biashara yataboreshwa na kupunguza kodi, basi bidhaa za ndani zitakuwa na bei ndogo kuliko zile za nje. Hii itawezesha wananchi kupenda kununua bidhaa za ndani zaidi kutokana na kuwa bora

Scanned With Scanner App Lite

na zenye bei ndogo;

f. Serikali kurahisisha upatikanaji wa mikopo mfano upatikanaji wa hati za mashamba na viwanja kwa maeneo ambayo hayajapimwa ili hati hizo zitumike katika kupata mikopo kutoka taasisi za fedha; na
g. Serikali kudhibiti bidhaa na huduma feki.

Baadhi ya changamolo ambazo mtu binafsi anatakiwa kukabiliana nazo ni:

a. Kutafuta elimu ya ujasiriamali kutegemeana na biashara unayoifanya. Elimu hii inaweza kupatikana kutoka kwa wataalamu, wajasiriamali wengine au vyanzo vingine kama vile semina, warsha na kongamano;
b. Kuanza biashara na mtaji kidogo kisha kuendeleza biashara kadri mtaji unavyokuwa. Hii inawezekana kwa kuwekeza faida unayopata kwenye biashara ili kukuza mtaji na kupanua biashara;
c. Kushirikiana na watu wenye fedha lakini hawana mawazo ya kufanya ujasiriamali biashara;
d. Kujenga uaminifu kwa kutoa huduma bora na kutunza ahadi ili kuendelea kupata wateja;
e. Kuuza bidhaa inayoendana na wakati na mahitaji ya mahali panapohusika;
f. Kufanya utafiti wa kina kuhusu soko kabla ya kuzalisha au kununua na kuuza bidhaa. Hii itaepusha kupata hasara;
g. Kubuni njia za kuboresha bidhaa, huduma na usimamizi wa biashara kila wakati. Hii itasababisha wateja waendelee kuja kwako na kuwavutia wengine; na
h. Kutunza kumbukumbu sahihi na kamilifu za biashara yako ili kuelewa kinachoendelea na kutoa uamuzi sahihi.

Zoezi la 4

Jibu maswali yafuatayo

1. Eleza hasara mbili ambazo mjasiriamali biashara anaweza kuzipata kwa kutofahamu mahitaji ya wateja wake.
2. Eleza namna utakavyotatua changamoto ya kutokuwa na mtaji wa kutosha wa kuanzisha biashara ndogondogo.
3. Iaja faida mbili za kutunza kumbukumbu sahihi za fedha kwa mjasiriamali biashara.

Scanned With Scanner App Lite

Baadhi ya changamolo ambazo mtu binafsi anatakiwa kukabiliana nazo ni:

a. Kutafuta elimu ya ujasiriamali kutegemeana na biashara unayoifanya. Elimu hii inaweza kupatikana kutoka kwa wataalamu, wajasiriamali wengine au vyanzo vingine kama vile semina, warsha na kongamano;
b. Kuanza biashara na mtaji kidogo kisha kuendeleza biashara kadri mtaji unavyokuwa. Hii inawezekana kwa kuwekeza faida unayopata kwenye biashara ili kukuza mtaji na kupanua biashara;
c. Kushirikiana na watu wenye fedha lakini hawana mawazo ya kufanya ujasiriamali biashara;
d. Kujenga uaminifu kwa kutoa huduma bora na kutunza ahadi ili kuendelea kupata wateja;
e. Kuuza bidhaa inayoendana na wakati na mahitaji ya mahali panapohusika;
f. Kufanya utafiti wa kina kuhusu soko kabla ya kuzalisha au kununua na kuuza bidhaa. Hii itaepusha kupata hasara;
g. Kubuni njia za kuboresha bidhaa, huduma na usimamizi wa biashara kila wakati. Hii itasababisha wateja waendelee kuja kwako na kuwavutia wengine; na
h. Kutunza kumbukumbu sahihi na kamilifu za biashara yako ili kuelewa kinachoendelea na kutoa uamuzi sahihi.

Zoezi la 4

Jibu maswali yafuatayo

1. Eleza hasara mbili ambazo mjasiriamali biashara anaweza kuzipata kwa kutofahamu mahitaji ya wateja wake.
2. Eleza namna utakavyotatua changamoto ya kutokuwa na mtaji wa kutosha wa kuanzisha biashara ndogondogo.
3. Iaja faida mbili za kutunza kumbukumbu sahihi za fedha kwa mjasiriamali biashara.
4. Ukipatiwa nafasi ya kumshauri Waziri wa Viwanda na Biashara kuhusu biashara ndogondogo utamshauri nini? Toa maoni angalau mawili.
5. Kwa nini tunasema Mjasiriamali ni kuhudumia watu? Toja sababu mbili.

Scanned With Scanner App Lite